

En utvecklad energiberedskap

Uppdrag 7 i 2024 års regleringsbrev för
Statens Energimyndighet

Förord

Att stärka Sveriges energiberedskap är en viktig uppgift. Kriget i Ukraina har visat på betydelsen av ett robust energisystem och en god reparationsförmåga för att kunna upprätthålla försvarsviljan och därmed försvarsansträngningarna. Genom totalförsvarsbeslutet 2025–2030 är den politiska viljan tydligt uttryckt. En ny inriktning för utvecklingen av det civila försvaret, ökade anslag och vårt Natomedlemskap ger nu beredskapsmyndigheterna goda förutsättningar att driva utvecklingen av totalförsvaret framåt.

Sveriges energisystem behöver vara tillräckligt robusta och dimensionerade för att stå emot de påfrestningar som kan ske både i fredstid och under höjd beredskap samt ytterst krig. Detta inkluderar en välplanerad och övad energikrishantering hos energiförsörjningens aktörer. Utöver det behöver det finnas en väl utvecklad förmåga hos aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet, och hos enskilda energianvändare, att både förebygga och lindra negativa konsekvenser som uppkommer vid störningar och avbrott i energiförsörjningen.

Arbetet med att förstärka energiberedskapen sker i en kontext av ett försämrat säkerhetspolitiskt läge och med historiska satsningar på både det militära och civila försvaret. Ett robust energisystem är en förutsättning för att totalförsvaret ska uppnå fullgod förmåga och här har Energimyndigheten ett stort ansvar att leda arbetet både inom energiförsörjningen i stort och inom beredskapssektorn.

I regleringsbrevet för 2024 skulle Energimyndigheten analysera förutsättningarna för att stärka energiberedskapen i samhället och ge förslag på hur sådana åtgärder kan utformas och genomföras. Energimyndigheten har sedan tidigare identifierat ett antal åtgärder som behöver genomföras men pekar i den här rapporten också på de möjligheter som nya lagar och uppdrag för med sig.

Vi är inne i en intensiv period där förmågeskapande här och nu är prioriterat – men det innebär inte att vi får släppa blicken från de beredskapsåtgärder som kommer behöva utvecklas över tid. Energisystemets omställning och beredskapsarbetet är två utmanande processer som behöver takta med varandra. De åtgärder som identifieras idag behöver nödvändigtvis inte vara de som ger mest effekt om femton, tjugo år. Här kommer det krävas noggranna avvägningar så att bäst effekt uppnås. Både nu, och längre fram.

Eskilstuna i februari 2025

Caroline Asserup

Tillförordnad generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	7
1.1 Uppdraget	7
1.2 Avgränsningar	7
1.3 Rapportens disposition	7
2 Generella principer för identifiering och prioritering av beredskapsåtgärder	9
2.1 Energimyndighetens instruktion	9
2.2 Beredskapsförordningen	10
2.3 Totalförsvarsbeslutet 2021–2025	11
2.4 Anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025	12
2.5 Instruktion för myndigheters verksamhet i Nato	15
2.6 Natos förmågekrav	15
2.7 Klimatanpassningsförordningen	16
2.8 MSB:s nationella planeringsprocess	17
2.9 Nya förutsättningar	18
3 Identifiering av aktörer inom ansvarsområdet	23
3.1 Viktiga samhällsfunktioner och samhällsviktig verksamhet	23
3.2 Tillsynsprocessen som ett verktyg för att identifiera berörda aktörer	23
4 Förutsättningar för att stärka energiberedskapen och förslag på åtgärder	25
4.1 Förutsättningar och åtgärder inom värme- och kylförsörjningen	26
4.2 Förutsättningar och åtgärder inom drivmedelsförsörjningen	29
4.3 Förutsättningar och åtgärder inom energigasförsörjningen	31
4.4 Förutsättningar och åtgärder inom elförsörjningen	32

5	Robust kommun – ett pilotprojekt för stärkt lokal energiberedskap	37
5.1	Inledning	37
5.2	Förstudie.....	38
5.3	Relevans	42
5.4	Effektivitet.....	46
5.5	Måluppfyllelse.....	47
5.6	Bärkraft och fortsatta behov	49
5.7	Slutsatser	53
	Bilaga 1 – Förslag på nödvändiga författningsändringar	57
	Bilaga 2 – Analyser inför större investerings-stödsprogram	60

Sammanfattning

Energimyndighetens arbete med energiberedskap vilar på flera ben:

- Övergripande styrning och inriktning
- Identifiering av aktörer
- Identifiering och prioritering av åtgärder
- Planering i olika tidsperspektiv

Den primära styrningen för arbetet (om man bortser från myndighetens interna styrning) är beredskapsförordningen, försvarsbeslut, anvisningar för civilt försvar och MSB:s nationella planeringsprocess. Till detta kan också läggas det civila beredskapsarbete som sker inom Nato och som blir en allt viktigare komponent i det nationella beredskapsarbetet.

Identifiering av aktörer och åtgärder görs bland annat med stöd av risk- och sårbarhetsanalyser, förmågebedömningar och Energimyndighetens tillsynsarbete inom de olika energislagen. Detta är en ständigt pågående process där implementering av EU-direktiv¹ och försörjningsanalyser framöver kommer bidra till identifieringsarbetet. De beredskapsåtgärder som identifieras sammanställs sedan i en tioårig plan för både myndigheten och beredskapssektorn.

De åtgärder som presenteras i denna rapport är sedan tidigare redovisade i svaret på Försvarsberedningens rapport Kraftsamling². Inom ramen för uppdraget konstaterade Energimyndigheten bland annat att flera av de åtgärder som föreslås är beroende av ett tydliggörande av statens roll, inklusive statens ansvar för totalförsvaret, ansvarsförhållandet mellan olika myndigheter, balansen mellan statligt och privat ansvar och ägande samt av vilka marknadskonsekvenser som kan ses som acceptabla till följd av det förmågehöjande arbetet. Myndighetens uppfattning är att dessa förutsättningar fortfarande inte är på plats vilket påverkar det fortsatta beredskapsarbete, särskilt riktat mot näringslivsaktörer.

I den avslutande delen av denna rapport redovisas Energimyndighetens pilotprojekt Robust kommun. Pilotens syfte riktades till att genomföra robusthetshöjande åtgärder och trygga energiförsörjningen inom kommunal samhällsviktig verksamhet och tillvarata erfarenheter för ett kommande investeringsstödprogram. Piloten startade i januari 2024 och avslutades i december 2024. Totalt har 25 miljoner kronor betalats ut till tio pilotkommuner.

Energimyndighetens utvärdering visar att pilotkommunerna har tagit steg mot att höja sin förmåga att förebygga och hantera störningar i energiförsörjningen. Investeringarna har medfört att förmågan har ökat, men det är långt kvar innan

---

¹ EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet) och EU:s direktiv om kritiska entiteters motståndskraft (CER-direktivet)

² Uppdrag om åtgärdsförslag inför kommande försvarspolitiska inriktningspropositionen - redovisning av regeringsuppdrag (F62023/01998)

kommunerna har uppnått sina samlade behov kopplat till energiberedskap inom samhällsviktig verksamhet.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2024³ ska Energimyndigheten analysera förutsättningarna för att stärka energiberedskapen i samhället och ge förslag på hur sådana åtgärder kan utformas och åtgärdas. Detta kan inkludera principer för att: identifiera berörda aktörer, identifiera nödvändiga åtgärder och prioritera bland åtgärder, samt beskriva hur åtgärder kan upprätthållas över tid och förvaltas effektivt. I uppdraget ingår ett pilotprogram i syfte att genomföra robusthetshöjande åtgärder och tillvarata erfarenheter för kommande arbete. Pilotprogrammet kan riktas till kommuner eller länsstyrelser som redan har ett utvecklat beredskapsarbete. I uppdraget ingår även att föreslå nödvändiga författningsändringar. Om det behövs författningsändringar för att genomföra pilotprogrammet ska den delen av uppdraget redovisas senast den 1 mars 2024 till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet). Uppdraget ska slutredovisas till samma departement senast den 1 mars 2025.

1.2 Avgränsningar

Fokus för denna rapport är att ge en överblick av de förutsättningar Energimyndigheten har att identifiera och prioritera beredskapsåtgärder. Vidare kommer rapporten presentera kommande förutsättningar i form av till exempel ny lagstiftning och nytt försvarsbeslut. De förslag på åtgärder som presenteras under kapitel 4 är i stort kända sedan tidigare och har redovisats i tidigare rapporteringar och uppdrag. Denna redovisning kommer inte föreslå kostnadssatta, nya, åtgärder utan kommer följa de åtgärdsförslag som redan presenterats i Uppdrag om åtgärdsförslag inför kommande försvarspolitiska inriktningspropositionen – redovisning av regeringsuppdrag (Fö2023/01998), i förmågebedömningen 2025 och i Energimyndighetens budgetunderlag för 2025–2027. En stor del av rapporten kommer utgöras av en redovisning av projektet *Robust kommun*⁴ och de slutsatser som dragits av arbetet med att stärka den lokala energiberedskapen.

1.3 Rapportens disposition

Denna rapport inleds med en övergripande genomgång av de generella principer som styr Energimyndighetens arbete med energiberedskap. Kapitlet avslutas med en presentation av pågående och kommande förutsättningar för arbetet. Därefter kommer en beskrivning av principer som används för att identifiera aktörer. Det fjärde kapitlet handlar om en energislagsvis redovisning av förutsättningar och åtgärder och kommer

---

³ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Statens Energimyndighet (KN2023/04611, (KN2023/04580 (delvis) KN2023/02473), uppdrag 7

⁴ Energimyndigheten, dnr 2024-00009

fokusera på hur arbetet bedrivs inom el- värme- energigas- och drivmedelsförsörjningen. Den femte och avslutande kapitlet utgörs av redovisningen av pilotprojektet *Robust kommun*.

2 Generella principer för identifiering och prioritering av beredskapsåtgärder

Arbetet med att stärka Sveriges beredskap, och så även energiberedskap, styrs av ett antal generella principer. Det handlar till exempel om förordningar, den politiska inriktningen, regeringsuppdrag och metod för samordnad planering. Därtill finns specifika principer för energi i form av lagar och förordningar. Energispecifika bestämmelser presenteras under kapitel 4.

I arbetet med den civila beredskapen har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) en alldeles särskild roll som den samordnande aktören för den nationella nivån. MSB:s nationella planeringsprocess utgör därför kärnan i att identifiera, prioritera och samordna beredskapsåtgärder.

I nedan del redovisas och kommenteras de viktigaste generella principer för arbetet med energiberedskap som Energimyndigheten har att förhålla sig till.

2.1 Energimyndighetens instruktion

Av Energimyndighetens instruktion⁵ framgår vilka uppgifter myndigheten har. Myndigheten ska bland annat *”verka för att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet i energisystem som är hållbara och kostnadseffektiva med låg påverkan på hälsa, miljö och klimat”*. Det framgår även att Energimyndigheten är beredskapsmyndighet och sektorsansvarig myndighet enligt beredskapsförordningen.

Ur beredskapssynpunkt finns det fler viktiga uppgifter som styr myndighetens beredskapsarbete, dessa är bland annat myndighetens uppgift att planera, samordna och, i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi samt för vilka EU-förordningar Energimyndigheten är så kallad behörig myndighet. Arbetet med dessa uppgifter presenteras närmare under kapitel 4.

Kommentar

Några av Energimyndighetens mest centrala principer inom energiberedskap är att beakta energisystemet som en helhet, att tillse att beredskapshänsyn tas i omställningen av energisystem och att detta görs i linje med de energipolitiska målen.

Rollen som beredskapsmyndighet innebär att myndigheten just nu stärker sin förmåga att upprätthålla egen verksamhet under störda förhållanden. Som sektorsansvarig

---

⁵ Förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet

myndighet vidtar Energimyndigheten åtgärder som syftar till att ”förbereda sektorns aktörer för att kunna verka vid höjd beredskap och fredstida krissituationer samt verka för att upprätthålla energiförsörjningen som helhet. Vidare är syftet att främja samarbetet i beredskapssektorn”⁶. Detta innebär bland annat att leda arbetsgrupper inom beredskapssektorn och att skapa forum för såväl privata som offentliga aktörer inom energiförsörjningen.

2.2 Beredskapsförordningen

Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap⁷ är den förordning som styr statliga myndigheters beredskapsarbete. För Energimyndighetens del styr förordningen även vår roll som sektorsansvarig myndighet. Förordningen ställer ett antal krav på berörda myndigheter:

- Ta fram en risk- och sårbarhetsanalys (RSA)
- Det finns ett antal uppgifter inför och vid fredstida krissituationer
- Det finns ett antal uppgifter inför och vid höjd beredskap
- Informationsskyldighet (myndigheter ska på begäran kunna lämna information till Regeringskansliet och MSB)
- Informationssäkerhet (varje myndighet ska bland annat beakta behovet av säkra ledningssystem)
- Vissa myndigheter ska ha en Tjänsteman i beredskap (däribland Energimyndigheten)
- Beredskapsmyndigheter ska vartannat år lämna in en risk- och sårbarhetsbedömning
- Beredskapsmyndigheter har särskilda uppgifter inför och vid fredstida krissituationer och vid höjd beredskap.
- Sektorsansvariga myndigheter ska leda och samordna arbete inom beredskapssektorn
- En sektorsansvarig myndighet ska vid en fredstida krissituation eller höjd beredskap vid behov lämna underlag till regeringen avseende prioritering och fördelning av resurser inom beredskapssektorn (§25)

Förordningen pekar alltså på en del olika saker:

- Löpande arbete (ex RSA)
- Upprätthållande arbete (informationssäkerhet)

---

⁶

https://www.energimyndigheten.se/49c154/contentassets/78e2dc9c938c4eeea109a9db5762f990/inr_iktningsdokument-beredskapssektorn-energiforsorjning.pdf hämtad 2025-02-19

⁷ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2022524-om-statliga-myndigheters_sfs-2022-524/ hämtad 2025-01-23

- Operativt arbete (kunna vidta olika typer av åtgärder vid fredstida kriser eller höjd beredskap).

Kommentar

Gällande rollen som sektorsansvarig myndighet är det särskilt relevant att lyfta fram skrivningen i §25 *"att kunna lämna underlag kring prioritering och fördelning av resurser inom beredskapssektorn"*. Denna skrivning är svårtydd given avsaknad av precisering av begreppet resurser. Ur Energimyndighetens perspektiv skulle det å ena sidan kunna handla om de facto energi (exempelvis drivmedel) men å andra sidan handla om personal, fordon eller annan form av utrustning. Här vore det önskvärt med en ökad tydlighet för att underlätta det förberedande planeringsarbetet.

2.2.1 Risk- och sårbarhetsanalys

Enligt beredskapsförordningen ska myndigheterna vartannat år genomföra en risk- och sårbarhetsanalys (RSA). Syftet med en RSA är att identifiera och reducera risker och sårbarheter inom exempelvis en myndighets ansvarsområde och för den egna verksamheten. En RSA ska också förbättra förmågan att förebygga, motstå och hantera kriser och extraordinära händelser⁸⁹.

Kommentar

En RSA – och resultatet av den – utgör också en styrning i hur en myndighet väljer att prioritera åtgärder. De mest relevanta sårbarheterna som identifierats genom en RSA behöver omhändertas och de åtgärder som kan krävs är sådana som mycket väl kan planeras in exempelvis i en myndighets 10-årsplan (se förmågeplanering och 10-årsplan under avsnitt 2.8.2).

2.3 Totalförsvarsbeslutet 2021–2025

Totalförsvarsbeslutet med totalförsvarspropositionen 2021–2025 har utgjort den övergripande inriktningen för utvecklingen av totalförsvaret under perioden. I propositionen tydliggjordes regeringens prioriteringar inom energiberedskapsområdet. Dessa prioriteringar avser energiförsörjningen i sin helhet och påverkar därmed samtliga myndigheter i beredskapssektorn det vill säga Energimyndigheten, Svenska kraftnät, Strålsäkerhetsmyndigheten och Energimarknadsinspektionen. I propositionens avsnitt om energiförsörjning pekas bland annat följande behov för energiförsörjningen ut:

- Det krävs ett utökat fortifikatoriskt skydd för stamnätet.
- Det bör finnas rutiner och strukturer för ransonering av el vid höjd beredskap.

⁸ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/risk--och-sarbarhetsanalyser/> hämtad 25-01-08

⁹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20181428-om-myndigheters_sfs-2018-1428/ hämtad 25-01-10

- Svenska kraftnät, Energimyndigheten och Strålsäkerhetsmyndigheten har identifierat behov av åtgärder inom skydd och robusthet, reparationsberedskap, ö-drift, ledning och samverkan samt cybersäkerhet.¹⁰
- Inom drivmedelsförsörjningen pekade man i propositionen på behovet av en förmåga att kunna prioritera drivmedel i fredstid, men också en ökad lagring på regional och lokal nivå.
- Avseende försörjningen av värme och kyla konstateras det i propositionen att förmågan behöver stärkas avseende funktionskrav för leverantörer.

Behoven avseende elförsörjningen hanteras primärt av Svenska kraftnät medan behoven som gäller drivmedels- och värme-/kylaförsörjningen är Energimyndighetens ansvar.

Kommentar

Notera att det saknades åtgärdsförslag kopplat till naturgasförsörjningen. Naturgasens roll i Sverige är begränsad, både i geografi och användning, men där den används är den av stor betydelse. Detta kom att visa sig under den energikris som följde i spåren av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022, där frågan om redundans i det västsvenska naturgasnätet blev aktuell och naturgasens betydelse för bland annat samhällsviktig verksamhet blev tydlig. Naturgasförsörjningen är Energimyndighetens ansvarsområde och myndigheten har just nu pågående regeringsuppdrag om att stärka försörjningstryggheten på gasmarknaderna (se avsnitt 4.3.1).

2.4 Anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025

Totalförsvarsbeslutet utgör i stora delar den dimensionerande faktorn för Energimyndighetens arbete med energiberedskap under en försvarsbeslutsperiod. Men detta arbete behöver också kopplas specifikt till utvecklingen av det civila försvaret. För att skapa den kopplingen tog regeringen fram Anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025¹¹. Dessa anvisningar kom att konkretisera inriktningen än mer.

Enligt anvisningar ska myndigheternas arbete *”genomföras med utgångspunkt i för myndigheten relevanta delar i målet för det civila försvaret och regeringens proposition (2020/21:30) Totalförsvaret 2021–2025”*. I anvisningarna konstateras det att totalförsvaret ska utformas och dimensioneras för att möta ett väpnat angrepp, inbegripet krigshandlingar på svenskt territorium. Som stöd i arbetet och i redovisningarna ska myndigheterna använda de gemensamma antaganden för totalförsvarsplaneringen som tillhandahålls av Försvarsmakten och MSB (Handlingskraft) samt det metodstöd som tillhandahålls av MSB¹².

¹⁰ Proposition 2020/21:30, sid 149

¹¹ Anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025, Ju2020/04658 (delvis)

¹² Energimyndigheten dnr 2024-005818

I den redovisning som lämnas till ansvarigt departement redogör myndigheterna för följande delar:

- Vilka åtgärder myndigheten vidtagit, och resultatet av dessa, samt vilka åtgärder som planeras för att bidra till relevanta delar i målet för det civila försvaret,
- Vilka åtgärder som vidtagits och planeras för att stärka myndighetens förmåga att verka under höjd beredskap, samt
- En bedömning av vilken förmåga myndigheten har att bidra till relevanta delar i målet för det civila försvaret.

Det metodstöd som nämns ovan är den förmågebedömning som MSB ansvarar för. Varje beredskapsmyndighet gör under försvarsbeslutsperioden en förmågebedömning, dels över sin egen organisation, dels över myndighetens ansvarsområde. Gällande stödet till det militära försvaret (delmål 4) har det hanterats i ett separat spår gentemot Försvarsmakten och den operationsplanering som ett antal civila myndigheter är involverade i.

Förmågebedömningen kopplas till de sju målen för civilt försvar¹³. Dessa sju mål är en del av styrningen för att Energimyndigheten och beredskapssektorn i sin helhet ska kunna prioritera rätt åtgärder i beredskapsarbetet. MSB har kopplat ett antal indikatorer till varje enskilt mål (förutom det fjärde delmålet) som ger en tydlig riktning i vilka förmågor och åtgärder som behöver vidtas framåt.¹⁴ Förmågebedömningen har gjorts varje år under försvarsbeslutsperioden. Förmågebedömningar har således utgjort ett viktigt underlag för identifiering och prioritering av beredskapsåtgärder.

Genom att göra förmågebedömningar har den ansvariga myndigheten, MSB och Regeringskansliet fått en uppfattning om hur arbetet fortlöper och vilka åtgärder myndigheterna vidtar avseende det civila försvaret.

Kommentar

MSB:s frågemall och Försvarsmaktens frågemall för förmågebedömning har inte sett likadana ut och har bitvis fokuserat på olika frågor. Detta har skapat merarbete för berörda myndigheter.

2.4.1 Handlingskraft – handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025

Syftet med Handlingskraft är att redovisa hur Försvarsmakten och MSB avser att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret under försvarsbeslutsperioden, för att på så sätt nå regeringens mål för totalförsvaret. Denna handlingsplan utgör således en del av Försvarsmaktens och MSB:s stöd för totalförsvarets aktörer i syfte att uppnå en sammanhängande totalförvarsplanering

---

¹³ I totalförvarspropositionen för perioden 2026-2030 har de sju målen för civilt försvar ersatts med fyra mål.

¹⁴ Kopplat till delmålet "Säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna" finns ett antal indikatorer kopplade, exempelvis krigsorganisation och krigsplacering, identifiering av samhällsviktig verksamhet, samverkan och ledning och säkra och robusta kommunikationer.

under försvarsbeslutsperioden 2021–2025.¹⁵ I Handlingskraft finns följande fokusområden för beredskapsmyndigheterna:

- Beredskapsplaner och krigsorganisation
- Ledning och samverkan
- Försörjningsberedskap
- Ge och ta emot stöd
- Försvarsvilja
- Stärkt informations- och cybersäkerhet

Kopplat till varje specifikt fokusområde finns ett antal delmål. Dessa delmål följer i stort målen för det civila försvaret. Därtill finns ett antal antaganden¹⁶:

- Långvariga elavbrott (dagar-veckor) i hela eller delar av landet under hela perioden (dvs den säkerhetspolitiska krisen). Området söder om Dalälven drabbas hårdast. Stort beroende av inhemsk elproduktion på grund av begränsad import.
- Tillgången på drivmedel, råolja och gas är kraftigt begränsad under perioden på grund av el- och internetavbrott samt begränsad import.
- Dagliga störningar och långa avbrott i fjärrvärme och fjärrkyla.

Dessa antaganden får ses som exempel om vad konsekvenserna kan bli av en väpnad konflikt och vad vi kan förvänta hos hända specifikt inom energiförsörjningen. Samtidigt är dessa antaganden i sig själva inte tillräckliga för att kunna inrikta Energimyndighetens arbete med energiberedskap. Däremot skapar Handlingskraft en kontext som kan stödja i beredskapsplaneringen särskilt ur ett tvärsektorielt perspektiv.

Kommentar

Ur Energimyndighetens perspektiv har Handlingskraft främst använts som ett underlag med grundläggande antaganden för diskussion med kommuner, länsstyrelser och energiaktörer i utvecklingen av beredskap.

Vad gäller de fokusområden som presenteras följer de till stor del målen för det civila försvaret men man kan notera en viss diskrepans i förhållande till de prioriterade målen för energiförsörjningen i totalförsvarspropositionen. Fokusområdena i Handlingskraft fokuserar främst på motståndskraften i aktörernas organisationer medan totalförsvarspropositionen i vissa fall pekar på motståndskraften i aktörernas infrastruktur. Detta medför en svårighet i prioritering av åtgärder då inriktningen mellan de olika dokumenten skiljer sig något åt. I det här sammanhanget ska man dock nämna att Handlingskraft ska ses som en *handlingsplan* beslutad av två myndigheter, vilket medför att den inte har samma tyngd som exempelvis totalförsvarspropositionen.

---

¹⁵ FM2021-1768:2, MSB2020-16261-3 Handlingskraft - Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025, sid 7

¹⁶ Ibid, sid 17

2.5 Instruktion för myndigheters verksamhet i Nato

Genom Sveriges Natointräde har det skapats ytterligare en styrning för myndigheters beredskapsarbete. Den raminstruktion som regeringen tagit fram¹⁷ redogör för Sveriges riktlinjer för arbetet i Natos olika kommittéer och arbetsgrupper. I raminstruktionen finns en rad övergripande riktlinjer. De övergripande riktlinjerna är flera till antalet och ger en styrning kring hur Sverige ska förhålla sig till arbetet inom Natostrukturen. Kopplat till detta finns ett antal ”utgångspunkter” som berör de myndigheter som deltar i Natos civila beredskapsarbete. Enligt raminstruktionen ska myndigheterna agera enligt följande:

- Bidra till Natos policyutveckling och till att bygga kompetens inom Nato inom området resiliens och civil beredskap samt dela erfarenheter från att stärka och utveckla det civila försvaret inom ramen för totalförsvaret med Nato och dess allierade;
- Med utgångspunkt i målet för civilt försvar ta del av och tillvarata de möjligheter att utveckla Sveriges krisberedskap och civilt försvar som följer av Natos och de allierades erfarenheter av arbetet med de sju civila förmågekraven (Seven Baseline Requirement for National Resilience);
- Bidra till och ta del av Natos samlade erfarenhet inom psykologiskt försvar samt bidra till att bygga kompetens inom Nato på området;
- Verka för ökad samverkan mellan Nato och EU inom resiliensområdet samt bidra till en ökad förståelse av hur Nato och EU kompletterar varandra respektive skiljer sig åt;
- Ta tillvara möjligheter till samarbete med de andra allierade kring utveckling och planering av arbetet med krisberedskap och civilt försvar, för att underlätta stöd och samverkan över gräns.

Kommentar

Dessa utgångspunkter ger ett visst stöd i myndigheters arbete med den civila beredskapen, givet att det sker en sammankoppling med de mål som Nato har inom samma område. Samtidigt styrs Natos civila beredskapsarbete ytterst av nationella prioriteringar och det finns inga dimensionerande krav likt den militära delen.

2.6 Natos förmågekrav

De förmågekrav Nato har tagit för den civila beredskapen stämmer ganska väl överens med den inriktning som finns för utvecklingen av det civila försvaret i Sverige. Nato pekar ut tre grundförmågor som särskilt viktiga för att samhället ska fungera:

1. Säkerställa politiskt beslutsfattande och centrala ledningsfunktioner.

---

¹⁷ Fö2023/01701, Instruktion för myndigheters arbete i Nato

2. Säkerställa viktiga samhällsfunktioner.
3. Säkerställa civilt stöd till militära verksamheter.

Dessa krav bryts sedan ner inom en rad olika områden, däribland energiförsörjningen.

Kommentar

De krav som Nato ställer på energiförsörjningen ligger i linje med de mål som Energimyndigheten identifierat i tidigare arbete. Det handlar bland annat om skydd av kritisk infrastruktur, förmåga att prioritera energi mellan olika användare samt att kunna ge stöd till det militära försvaret¹⁸.

2.6.1 Nato response measures

En response measure (RM) är en förutbestämd och beslutad krishanteringsåtgärd som alliansens medlemmar ska kunna förbereda och effektuera vid någon typ av krissituation (även som ett svar på en artikel 5-händelse). Energiförsörjningen träffas idag av två RM:s, en förberedande och en effektuerande.

Kommentar

Krishanteringsåtgärderna bedöms ligga i linje med det beredskapsansvar som redan åligger beredskapsmyndigheterna. Dock ska det påpekas att en hel del av de åtgärder som föreslås kunna vidtas faller på verksamhetsutövarna inom energisektorn.

Energimyndigheten representerar Sverige i Energy Planning Group, en av sex så kallade planeringsgrupper i Nato.

2.7 Klimatanpassningsförordningen

Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete handlar bland annat om att identifiera och vidta åtgärder för att anpassa samhället till de konsekvenser ett förändrat klimat kan medföra. Enligt förordningen ska berörda myndigheter ta fram en klimat- och sårbarhetsanalys (KSA). I en KSA identifieras åtgärder för att stärka motståndskraften mot klimatrelaterade händelser.

Kommentar

Till exempel energiinfrastruktur kan vara känslig för klimathändelser vilket gör förordningens bestämmelser relevant för Energimyndighetens beredskapsarbete och utgör en princip vid identifiering och prioritering av beredskapsåtgärder.

---

¹⁸ Alliansens resiliensmål (11.2), Säkerställa tillförlitlig, hållbar och diversifierad energiförsörjning, men hänsyn tagen till energiomställningen som svar på klimatförändringar, såväl som motståndskraften hos kritisk energiinfrastruktur. Samt förbättra den nationella beredskapen för att hantera långvariga störningar och säkerställa tillgång till energi samt fortsatt stöd till nationella och allierade väpnade styrkor.

2.8 MSB:s nationella planeringsprocess

2.8.1 MSB:s nationella planeringsinriktning

MSB:s planeringsinriktning för civil beredskap utgör ett systemövergripande inriktande dokument för den gemensamma planeringen för beredskapsmyndigheter. Planeringsinriktningen kan ses som en vidareutveckling av de fokusområden som finns i Handlingskraft.

Planeringsinriktningen riktar sig främst till beredskapsmyndigheternas egen verksamhet och innehåller fokusområden och utvecklingssteg för att höja beredskapen. Således utgör planeringsinriktningen ett ingångsvärde i identifiering av beredskapsåtgärder internt hos beredskapsmyndigheter.

2.8.2 Förmågeplanering och 10-årsplaner

Energimyndighetens planering för att skapa beredskapsförmåga utgår ifrån MSB:s process och metod för förmågeplanering¹⁹. Förmågeplanering handlar om att skapa förmåga på kort till medellång sikt (1-10 år) och produkterna är beredskapsmyndigheternas och beredskapssektorns 10-årsplaner.

De tioåriga planerna syftar till att fungera dels som interna verktyg för att underlätta det långsiktiga arbetet med att prioritera och genomföra beredskapsåtgärder, dels som verktyg i dialogen med andra aktörer för att identifiera när beredskapsåtgärder hänger ihop på ett sådant sätt att de bör samordnas, med avseende på både finansiering och genomförande.

Genom att planera i ett tioårigt perspektiv blir det enklare att på ett sammanhängande sätt beskriva hur kostsamma och tidskrävande åtgärder bör hanteras. Det blir dessutom enklare att bemöta och omsätta antaganden och bedömningar om hur samhället kommer att utveckla sig på lång sikt.

Det är varje aktörs eget ansvar att utifrån sina ingångsvärden, som exempelvis planeringsinriktning, regeringsuppdrag och sektorsspecifika behovsanalyser, identifiera vilka beredskapsåtgärder som krävs. Beredskapsåtgärder kan hämtas från exempelvis RSA, KSA, förmågebedömning, tillsynsarbete och annat.

Energimyndighetens kommentar

Beredskapssektorn energiförsörjning har i planeringen 2024 utgått från åtgärder som identifierats främst inom ramen för förmågebedömningen och regeringsuppdraget om åtgärdsförslag inom det civila försvaret inför nästa försvarspolitiska inriktningsproposition. Beredskapssektorns planering speglas i MSB:s nationella systemunderlag 2025.

2.8.3 MSB:s nationella systemunderlag

Det nationella systemunderlaget presenterar en nulägesbild över planeringen inom beredskapssystemet och innehåller slutsatser och rekommendationer från bland annat förmågebedömning och risk- och sårbarhetsanalyser. Systemunderlaget kan användas

---

¹⁹ <https://www.msb.se/sv/publikationer/vagledning---planering-for-civil-beredskap-process-och-metod-version-2023/> hämtad 2025-01-19

för att identifiera tvärsektoriella åtgärder som behöver samordnas och därmed utgöra ett ingångsvärde för kommande planering²⁰. Systemunderlaget ersätter inte myndigheters budgetunderlag utan ger snarare en ögonblicksbild över pågående, planerade och önskade beredskapsåtgärder.

2.8.4 Långsiktig förmågeutveckling

Långsiktig förmågeutveckling har ett ”helikopterperspektiv” på samhället och utgörs främst av studier syftande till att bilda sig en uppfattning om vilka samhällsstörningar, samt dessas hot, risker och möjligheter, som bedöms vara aktuella i tidsperspektivet 20–30 år.

Kommentar

Under 2025 kommer beredskapssektorn påbörja arbetet med långsiktig förmågeutveckling genom att genomföra en sektorstudie inom ramen för MSB:s civila perspektivstudie²¹. Den civila perspektivstudien kommer att ha fokus på förmågebehov under perioden 2035–2050. Slutsatser från sektorsstudien kommer sannolikt ha betydelse för kommande planering.

2.9 Nya förutsättningar

2.9.1 Ny politisk inriktning

Politiken signalerar genom totalförsvarspropositionen 2025–2030 och genom tilldelade medel en höjd ambitionsnivå avseende totalförsvarsutveckling. Erfarenheter från kriget i Ukraina visar dessutom vilken central del energiförsörjningen kan utgöra i en väpnad konflikt. Energimyndigheten behöver därför agera med handlingskraft för att snabbt öka samhällets förmåga och stärka försörjningstryggheten på energiområdet.

I samband med de nya politiska inriktningarna för totalförsvaret 2025–2030 kommer underlag för samordnad planering (Handlingskraft) och MSB:s planeringsinriktning att uppdateras.

Målen för det civila försvaret är reducerade till fyra och medlemskapet i Nato utgör en ny dimensionerande faktor²². De fyra målen är att det civila försvaret ska ha förmåga att

- Säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- Inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga,
- Skydda civilbefolkningen
- Upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar

²⁰ <https://www.msb.se/sv/publikationer/vagledning---planering-for-civil-beredskap-process-och-metod-version-2023/> Hämtad 25-01-08

²¹ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/det-svenska-civila-beredskapssystemet/civil-perspektivstudie--om-framtida-utmaningar-och-behov-inom-civil-beredskap/> hämtad 2025-02-19

²² <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/civilt-forsvar/mal-for-civilt-forsvar/> hämtad 2025-01-08

Kommentar

Såväl ambitionshöjningen som färre mål, nya inriktningar och uppdaterade planeringsunderlag är bedömt ett stort steg mot en effektiv totalförsvarsutveckling.

2.9.2 Regleringsbrevsuppdrag 2025

I Energimyndighetens regleringsbrev för 2025²³ finns två uppdrag som har bäring på beredskapsarbetet:

- Stärkt leveranssäkerhet inom fjärr- och kraftvärmesektorn
- Planering för prioritering och ransonering av el

Utöver uppdragen ska Energimyndigheten bland annat redovisa hur man omhändertar erfarenheter från Ukraina och omsätter dessa till konkreta åtgärdsförslag, hur medel för energiberedskap används och vilka åtgärder som vidtas samt säkerställa att myndigheten har förmåga att agera proaktivt och handlingskraftigt vid kris eller krig.

Kommentar

Regeringens styrning stödjer Energimyndighetens prioritering av beredskapsåtgärder och skyndar bedömt på arbetet med att uppnå efterfrågad förmåga.

2.9.3 Energimyndighetens prioriterade prestationer 2025

I Energimyndighetens verksamhetsplan för 2025 är två av sju prioriterade prestationer kopplade till energiberedskap. Den ena prestationen handlar om att fortsätta stärka vår förmåga att agera som beredskapsmyndighet. Det handlar om att utveckla organisationen och att anpassa lokaler, tillse att det finns ett fullgott säkerhetsskydd och att ytterligare höja IT-säkerheten. Den andra prestationen handlar om att stärka försörjningstryggheten i samhället genom att till exempel prioritera de åtgärder som ger mest effekt på kort sikt och att säkerställa en stabil förmågeökning över tid.

2.9.4 Energimyndighetens målbilder för energiberedskapen

Under 2024 beslutade Energimyndigheten att myndigheten skulle ta fram målbilder för utvecklingen av Sveriges energiberedskap. Målbilderna ska ge inriktning för sektorns och den egna myndighetens arbete med energiberedskap fram till år 2030, samt utgöra en grund för verksamhetsplaneringen. De ska också kunna ligga till grund för interna avvägningar och vägleda vid framtida målkonflikter.

Energimyndigheten strävar efter att både i det korta och längre perspektivet utveckla och stärka energisektorns och samhällets förmåga att motstå, förebygga och hantera störningar och avbrott inom alla energislag, dvs. el, värme, energigas och drivmedel. Detta syftar ytterst till att säkerställa kontinuerlig drift av samhällsviktiga funktioner som till exempel elektroniska kommunikationer, finansiella tjänster, transporter och hälsa vård och omsorg. I arbetet med detta finns det mål som är gemensamma för alla energislag och de som är mer specifika. Nedan presenteras de gemensamma målbilderna för energisystemet:

---

²³ <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/Index?rbId=24956> /hämtad 2025-02-19

- Energisystemen i Sverige är tillräckligt robusta och dimensionerade för att kunna tillgodose både samhällets och totalförsvarets behov av energi vid en krigssituation som varar i tre månader eller mer.
- Det finns en välutvecklad och övad förmåga hos både det offentliga och näringslivet att vid behov kunna genomföra förbrukningsdämpning, ransonering och prioritering av energi till samhällsviktiga verksamheter. Detta innebär också en förmåga att prioritera mellan det civila försvarets och det militära försvarets behov av energi.
- Det finns beredskapslager av olika energivaror som omhändertar totalförsvarets behov, varav en del med fortifikatoriskt skydd.
- Totalförsvarets behov av energi tar hänsyn till energiomställningen och energiomställningen väger in totalförsvarets behov.
- Reparationsberedskapen inom energisektorn är dimensionerad för totalförsvarets krav, vilket inkluderar både personella resurser och lager av reservdelar och kritiska komponenter.
- Energisektorns aktörers informations- och cybersäkerhet är dimensionerad för totalförsvarets krav.
- Marknaden innehar ett diversifierat utbud av olika energivaror med en betydande andel fossilfria och inhemskt producerade alternativ.
- Sveriges hushåll har en förmåga att hantera en situation med störd energiförsörjning under minst en vecka.
- Civilplikten är inrättad i alla kritiska verksamheter inom energisektorn och specifikt anpassad för varje energislags olika verksamheter, t.ex. när det rör sig om reparationsberedskap, hantering av farliga bränslen osv.
- Kritiska och känsliga noder i infrastrukturen för produktion och distribution av olika energivaror är identifierade och nödvändiga skyddsåtgärder är vidtagna, exempelvis för att skapa redundans och fysiskt skydd.
- Försörjningskedjorna inom samtliga energislag har en förmåga att stå emot störningar och avbrott i elförsörjningen genom att det finns reservkraft för kritiska delar av försörjningskedjorna, exempelvis vid fjärrvärmeverk, biogasanläggningar, prioriterade depåer/tankställen samt inom den nationella laddinfrastrukturen.
- Samhällsviktiga aktörer på alla nivåer i samhället har en välutvecklad energiberedskap, vilket gör att de klarar av att upprätthålla sina verksamheter vid längre och omfattande störningar eller avbrott i energiförsörjningen. Det

kan exempelvis handla om att det finns reservkraftslösningar som ett led i kontinuitetsplaneringen.

- Leveranskedjorna för olika energivaror är tillförlitliga, både nationellt och internationellt, genom att totalförsvarets behov beaktas av näringslivets aktörer, vid exempelvis avtalstecknande och liknande.

Kommentar

Baserat på bland annat ovan målbilder har Energimyndigheten identifierat en rad åtgärder som bedöms behöva vidtas de kommande åren. Detta avser både för den egna myndigheten, sektorsmyndigheterna och näringslivsaktörerna inom energiområdet. Ovan mål bygger på behov som tidigare identifierats i regeringsuppdrag, förmågebedömningar och andra typer av dokument. De åtgärder som Energimyndigheten anses behöver prioriteras har redovisats i Kraftsamling.

2.9.5 Ny roll och nytt ansvar inom försörjningsberedskap

Regeringen gav den 11 januari 2024 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Socialstyrelsen i uppdrag att gemensamt genomföra en försörjningsanalys avseende samhällets behov av och tillgång till sjukvårdsprodukter och övrig utrustning för att god vård ska kunna ges, samt ta fram en ändamålsenlig och kostnadseffektiv modell för detta. Modellen ska kunna utgöra underlag för motsvarande arbete inom andra beredskapssektorer som utförs i syfte att ge en samlad kunskap om Sveriges försörjningsförmåga.

I MSB:s och Socialstyrelsens slutredovisning av uppdraget framkommer det att sektor energiförsörjning bör pekas ut som en särskilt försörjningsviktig sektor och att Energimyndigheten föreslås bli ansvarig för försörjningsanalysverksamheten inom sektorn. Energimyndigheten kommer under 2025 initiera ett analysarbete kopplat till försörjningsanalyser. Analysarbetet kommer fokusera på vilka förutsättningar som krävs för att under 2026 kunna genomföra de första försörjningsanalyserna enligt MSB föreslagna modell. Som stöd i arbetet kommer Energimyndigheten bland annat använda sig av den modell som presenterades i regeringsuppdraget *Energiförsörjning för totalförsvaret* (KN2023/03802).

Kommentar

Försörjningsanalyserna kommer utgöra en viktig del i utformningen av framtida beredskapsåtgärder där även energisystemets fortsatta utveckling kommer behöva tas i beaktande.

2.9.6 Ny lagstiftning för såväl privata som offentliga aktörer

Under 2025 förväntas EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet) och EU:s direktiv om kritiska entiteters motståndskraft (CER-direktivet) implementeras i svensk rätt. De lagar som föreslås av utredningen förväntas omfatta många av energiförsörjningens aktörer och kommer att krävställa och höja aktörernas motståndskraft. Regleringarna innebär även ytterligare stöd i att identifiera samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet.

Under 2025 förväntas även MSB:s nya föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters uppgifter inför och vid höjd beredskap träda i kraft något som kommer att krävställa och höja beredskapen inom såväl statliga myndigheter som deras ansvarsområden.

Längre fram i tiden, 2027, förväntas även en ny lag om kommuners och regioners beredskap träda i kraft. Framför allt kommuners förberedelser för och verksamhet under fredstida kriser och höjd beredskap har stor betydelse för energiförsörjningen och är en av anledningarna till Energimyndighetens pilotprojekt *Robust kommun*.

Kommentar

Regleringen av CER-direktivet har en stor potential att bygga motståndskraft hos energiförsörjningens aktörer förutsatt att den implementeras på rätt sätt. För att göra det anser Energimyndigheten ur en beredskapssynpunkt att CER-direktivet måste integreras i beredskapssystemet på ett tydligare sätt än vad som presenteras i betänkandet²⁴ och bör, som MSB skriver i sitt remissvar²⁵, omfatta all samhällsviktig verksamhet.

I remissvaret till betänkandet (SOU 2024:65) Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig skriver Energimyndigheten ”Det vore önskvärt att kommunerna, eventuellt via länsstyrelserna, höll Energimyndigheten, såsom utpekad berörd myndighet, informerad angående drivmedelsbehovet kopplat till samhällsviktiga verksamheter så att en nationell överblick kan erhållas”. Här kan tilläggas att behovet av information, om energibehovet på lokal och regional nivå, sannolikt kommer att öka framöver i samband med att kraven på totalförsvaret ökar. Således anser Energimyndigheten att kommuner och regioner behöver ha ett uttryckligt ansvar att medverka i planering och förberedelse av totalförsvaret, exempelvis genom inlämnande av information på förfrågan, och detta behöver framgå tydligt i författning.

2.9.7 Förslag om ny författningsändring för att möjliggöra stöd till aktörer inom sektor energiförsörjning

I bilaga 1 presenteras det förslag till förordning som togs fram av Energimyndigheten i syfte att möjliggöra statligt investeringsstöd för kommuner för att minska sårbarheterna i kommunal samhällsviktig verksamhet vid störningar eller avbrott i energiförsörjningen. Förslaget i bilaga 1 är under omarbetning och Energimyndigheten har som ambition att under 2025 presentera förslag på en ny förordning. Den nya förordningen avser att möjliggöra statligt stöd för vissa beredskapsåtgärder till företag inom energiförsörjning inklusive kommunala bolag.

---

²⁴ SOU 2024:64 Motståndskraft i samhällsviktiga tjänster

²⁵ <https://www.regeringen.se/contentassets/6cb7ad3e71114772bbeade8cc1047a3/myndigheten-for-samhallsskydd-och-beredskap.pdf> /hämtad 2025-02-19

3 Identifiering av aktörer inom ansvarsområdet

I detta kapitel presenteras principer för att identifiera aktörer som bör och ska vidta beredskaps- och/eller säkerhetsåtgärder.

3.1 Viktiga samhällsfunktioner och samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktig verksamhet är den verksamhet som säkerställer och upprätthåller de viktiga samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet²⁶.

Beredskapsmyndigheterna i beredskapssektor energiförsörjning har deltagit i MSB:s arbete att identifiera de viktiga samhällsfunktionerna inom sektorn. Listan med viktiga samhällsfunktioner finns att ta del av på MSB:s hemsida²⁷. Listan utgör en grund för alla aktörer att identifiera samhällsviktig verksamhet så även inom energiförsörjningen.

Att myndigheter ska identifiera samhällsviktig verksamhet inom sitt ansvarsområde framgår bland annat av bestämmelsen om risk- och sårbarhetsanalys i 7 § beredskapsförordningen²⁸. Samhällsviktig verksamhet identifieras även inom andra arbeten till exempel inom styrelprocessen och säkerhetsskyddsanalys.

Energimyndighetens kommentar

Energimyndigheten har en god uppfattning om vilka verksamheter inom energiförsörjningen som kan anses vara samhällsviktiga och även av vikt för totalförsvaret dock återstår kartläggning att göra, främst inom värmeförsörjning.

3.2 Tillsynsprocessen som ett verktyg för att identifiera berörda aktörer

Energimyndigheten bedriver tillsyn inom en rad områden. De som närmast berör beredskapsområdet är tillsyn enligt lag (2012:806) om beredskapslagring av olja, lag

²⁶ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/samhallsviktig-verksamhet/identifiera-samhallsviktig-verksamhet/> hämtad 2025-02-19

²⁷ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/samhallsviktig-verksamhet/viktiga-samhallsfunktioner/> hämtad 2025-02-19

²⁸ Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap

(2012:273) om trygg naturgasförsörjning, Säkerhetsskyddslag (2018:585) och lag (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster.²⁹

Avseende säkerhetsskyddslagen är det verksamhetsutövarna själva som har ett ansvar att identifiera om den egna verksamheten omfattas av säkerhetsskyddslagen eller inte. Energimyndigheten har tillsynsansvar för verksamhetsutövare inom fjärrvärme-, naturgas-, olje- och drivmedelsförsörjning och genom detta identifieras aktörer som bedriver säkerhetskänslig verksamhet.

Principen för tillsyn inom lag (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster är densamma – det vill säga det är verksamhetsutövarna själva som ska identifiera om de omfattas av lagstiftningen och anmäla sig till Energimyndigheten. Genom arbetet identifierar Energimyndigheten vilka aktörer som ansvarar för samhällsviktiga och digitala tjänster inom energiförsörjningen.

Vad avser tillsyn inom drivmedel och naturgas så är de samhällsviktiga aktörerna identifierade och utpekade sedan tidigare.

Energimyndighetens kommentar

Genom tillsynsarbetet får Energimyndighet en god bild över vilka aktörerna är och vad för typ av verksamhet de bedriver.

E

---

²⁹ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/krav-och-regler-inom-informationssakerhet-och-cybersakerhet/nis-direktivet/om-nis-direktivet/> hämtad 250204

4 Förutsättningar för att stärka energiberedskapen och förslag på åtgärder

Baserat på de styrande dokumenten och de olika processerna för att identifiera viktiga aktörer har Energimyndigheten identifierat ett antal åtgärder som bedöms behöva påbörjas – och i mån det är möjligt - genomföras under den nuvarande försvarsbeslutsperioden. De åtgärder som identifieras kommer att läggas in i myndighetens och den sektorsgemensamma tio-årsplanen som sedan kommer rullas varje år. Det innebär att en rad åtgärder behöver vidtas avseende myndighetens egen verksamhet, men det rör också om åtgärder som behöver vidtas inom energiförsörjningen i stort och det kan handla om sektorsgemensamma åtgärder som identifierats gemensamt av de fyra myndigheterna i beredskapssektorn.

Den 21 december 2023 fick beredskapsmyndigheterna i uppdrag av regeringen att bedöma genomförbarheten av de åtgärdsförslag som redovisas i Försvarsberedningens rapport Kraftsamling (DS 2023:34). Myndigheterna uppdrogs vidare att redovisa konsekvenser och skalbara kostnadsbedömningar, i den mån det var möjligt. I sitt svar konstaterade Energimyndigheten bland annat:

”Flera av de åtgärder som nu föreslås är beroende av ett tydliggörande av statens roll, inklusive statens ansvar för totalförsvaret, ansvarsförhållandet mellan olika myndigheter, balansen mellan statligt och privat ansvar och ägande samt av vilka marknadskonsekvenser som kan ses som acceptabla till följd av det förmågehöjande arbetet. Då försörjningstryggheten till stor del vilar på en välfungerande marknad, måste till exempel ett eventuellt ökat statligt ägande utformas med beaktande av risken för negativ marknadspåverkan. Ytterligare en förutsättning är att möjliggöra statlig finansiering av vissa av näringslivets beredskapsåtgärder”³⁰

Energimyndighetens uppfattning är att dessa förutsättningar ännu inte är på plats vilket också påverkar möjligheten att vidta identifierade beredskapsåtgärder. Till detta kan också nämnas avsaknaden av tydligt dimensionerande krav för totalförsvaret i allmänhet och energiförsörjningen i synnerhet.

I detta kapitel presenterar Energimyndigheten förutsättningar och prioriterade beredskapsåtgärder inom de olika energislagen.

---

³⁰ Energimyndigheten (2024) Uppdrag om åtgärdsförslag inom det civila försvaret inför nästa försvarspolitiska inriktningsproposition, redovisning av regeringsuppdrag (F62023/01998), sid 4

4.1 Förutsättningar och åtgärder inom värme- och kylförsörjningen

Tillgången till värme är av stor betydelse för samhällets funktion och för befolkningen. Fjärrvärme är den primära uppvärmningsformen för ca 4,5 miljoner boende och kraftvärme bidrar med lokal och planerbar elproduktion som kan användas för ödrift. Produktion av fjärrvärme är beroende av import av insatsämnen som innebär sårbarheter vid störningar av handeln och/eller transporter, och av el vilket kan innebära en sårbarhet vad gäller elleveranser. Avbrott i vattenförsörjning kan också få svåra konsekvenser för produktion och distribution av fjärrvärme. Krigshandlingar kan komma att skada eller förstöra fjärrvärmeanläggningar. De kan också utsättas för cyberangrepp mot styrsystemen. Om ett storstadsområde under vinterhalvåret drabbas av ett längre avbrott i försörjningen av fjärrvärme kommer det att få stora konsekvenser för befolkningens hälsa och störa samhällsviktiga funktioner.

Fjärrkyla är ett storskaligt system för kylning som fungerar enligt samma princip som fjärrvärme. Efterfrågan på fjärrkyla ökar i takt med förändrat klimat, nya vanor och behov. Fjärrkyla är idag en av de vanligaste metoderna i Sverige för att i storstäder förse kontor, sjukhus och serverhallar med kyla. Fjärrkyla kan också användas vid kylförvaring av livsmedel och som kylsystem i industriella tillverkningsprocesser. Fjärrkyla är också viktigt för att kunna omhänderta avlidna personer. Fjärrkyla har liknande sårbarheter som fjärrvärme. Avbrott i fjärrkyla kan därmed få en rad allvarliga konsekvenser för människors hälsa och störa samhällsviktiga funktioner.

4.1.1 Behov av beredskapslagstiftning för fjärrvärme- och kyla

Det saknas tydliga funktionskrav ur ett beredskapsperspektiv inom både fjärrvärme och -kylasektorn. Idag finns inga lagkrav på att fjärrvärme- och fjärrkylabolag ska ha en uthållighet genom reservkraft, reservmaterial eller lager av bränsle. Idag regleras fjärrvärmeförsörjning genom fjärrvärmelagen (2008:263). Lagen innehåller krav på information till fjärrvärmekunder och allmänhet, vilka uppgifter ett avtal ska innehålla samt regler kring fakturering, medling och fjärrvärmebolagens underrättelseskyldighet. Lagen kan närmast beskrivas som en konsumentlag som reglerar relationen mellan kunden och företaget. Elberedskapslagen (1997:288) träffar de fjärrvärmebolag som också har kraftvärme eller har annan elproduktion inom samma verksamhet men skyldigheterna gäller endast den verksamhet som är kopplat till produktion av el, handel med el eller sådan överföring av el som sker med stöd av nätkoncession.

Därutöver finns det NIS-direktivet som ställer krav på säkerhet i nätverk och informationssystem samt säkerhetsskyddslagen (2018:585) som gäller för utövare av säkerhetskänslig verksamhet. Säkerhetsskyddslagen träffar vissa värmeföretag i landet. NIS-direktivet och säkerhetsskyddslagen är i dagsläget de enda två lagar som ställer krav kopplat till olika säkerhetsaspekter och därmed en viss beredskapsförmåga, inom dessa specifika områden.

Utan tydliga och skarpa lagkrav på beredskapsförmåga blir det svårare att utveckla beredskapen inom fjärrvärme- och kylasektorn. Energimyndigheten har tidigare nämnt i rapporten Förslag till en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi (2023:14) och i

inskickade förslag till Kraftsamling (2023:34) att funktionskraven kommer att behöva stärkas inom både det digitala och det fysiska skyddet. Därför är införandet av både CER- och NIS2-direktiven åtgärder som går i rätt riktigt och kan möjligen vara tillräckligt. Som tillsynsmyndigheten kommer Energimyndigheten kunna påverka och leda arbetet att stärka aktörernas skyddsförmåga. Energimyndigheten behöver dock arbeta vidare med funktionskrav och analys av dessa direktiv, för att se om de är tillräckligt omfattande.

4.1.2 Utveckling av värme- och kylberedskap

Energimyndigheten har inga operativa förmågor kopplat till värme- och kylförsörjning eftersom myndigheten varken äger infrastruktur eller utrustning, till skillnad från Svenska kraftnät eller den finska motsvarigheten NESA. Myndigheten ska kunna planera, samordna och, i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransonerings- och andra regleringar som gäller användning av energi enligt instruktionen. I nuläget är förmågan att genomföra dessa åtgärder begränsade men under utveckling i varierande grad. Energimyndigheten har i rapporten Förslag till en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi (2023:14) och i inskickade förslag till Kraftsamling (2023:34) nämnt en rad förslag som behöver utredas och utvecklas för en starkare beredskap.

Utan inbördes ordning infattar dessa förslag bränsleberedskap, reparationsförmåga, kartläggning av kritiska beroenden, samverkan och funktionskrav.

Bränsleberedskap

Idag saknas det kravställning på kraft- och fjärrvärmebolagen att ha en bränsleberedskap genom exempelvis lagerhållning av extra bränsle eller krisavtal med alternativa bränsleleveranser. Vissa bolag har redan byggt upp en bränsleberedskap på eget initiativ men beredskapsförmågan varierar kraftigt mellan bolagen. Alla bolag har inte heller rätt förutsättningar, exempelvis kan det vara ekonomiska begränsningar eller en begränsad tillgång till lageryta. Dessa begränsningar gör också att en kravställning inte enbart kan göras, utan staten behöver bidra med både ekonomiska och juridiska styrmedel som stöd. Energimyndigheten saknar idag möjligheten till att använda sig av lämpliga styrmedel för detta.

Ytterligare en utmaning är att den största andelen bränsle som används inom fjärrvärmerna är biobränsle i olika former och lagringsförmågan varierar kraftigt mellan dessa former. Därför krävs det också en utökad inhemsk förmåga att kunna producera dessa bränslen eller använda sig av alternativa bränslekällor. Bränsleberedskapen är viktig och att statliga åtgärder är nödvändiga för att bygga upp denna förmåga. Däremot får dessa åtgärder inte vara marknadspåverkande eftersom uppvärmningsmarknaden är mer än bara fjärrvärme, med luftvärmepumpar och egen kamin som konkurrerade exempel. Arbetet med bränsleberedskap kommer att fortgå i och med regleringsbrevet för 2025 där fokus ska läggas på leveranssäkerheten inom fjärr- och kraftvärmesektorn. Nödvändiga författningsförslag kommer att behöva tas fram för att skapa den förmåga som efterfrågas.

Reparationsförmåga och kritiska beroenden

Reparationer och underhåll sker kontinuerlig inom fjärrvärmebranschen men det saknas förmåga att hantera reparationer på större skada, som skulle kunna uppstå vid större kriser som naturkatastrofer eller sabotage och skadegörelse från hybridattacker eller krigshandlingar. Det finns stora utmaningar inom fjärrvärmesektorn eftersom de

tekniska systemen och infrastrukturen är mycket heterogen med olika standarder och olika ålder, varav en del är mycket gamla. Det innebär att behovet av reservdelar och viktiga komponenter skiljer sig både i antal och i variant. En del bolag har samarbeten kring reparationsförmåga och driftstöd men omfattningen av dessa samarbeten är okänd. Energimyndigheten har idag ingen egen operativ reparationsberedskap eller andra stöd för att stötta fjärrvärmebranschen vid en kris.

Det finns också ett behov att kartlägga beroenden av viktiga kemikalier och tillsatser som används inom fjärrvärmesektorn. Medan enskilda branschaktörer har god kunskap om sina egna behov, saknas det en övergripande kartläggning från myndighetens sida och det är en förutsättning för att kunna bygga upp ett beredskapslager för framtida behov. Här saknas det också lagkrav på fjärrvärmebranschen och det saknas ledning från statligt håll. Det är tydligt utifrån Ukrainas situation, att en uppbyggd reparationsförmåga och reservdelslager, är två viktiga framgångsfaktorer för att upprätthålla ett robust energisystem. Det är tydligt att energinfrastruktur är ett utsatt mål vid krig och att upprätthålla den är viktigt för motståndskraften samt försvarsviljan hos befolkningen. Energimyndigheten ämnar inleda ett sektorsövergripande samarbete med PTS, där bland annat reparationsberedskap ska diskuteras och stärkas.

Branschsamverkan

Fjärrkyla- och värmesektorns robusthet skulle öka om ökad samverkan och samordning av befintliga resurser sker under kriser och vid höjd beredskap. En sådan samordning kan behöva initieras av staten, genom en kombination av exempelvis tydliga krav, organisatoriskt stöd och finansiering. Ett etablerat forum för samverkan skulle också underlätta Energimyndighetens uppdrag att planera, prioritera, samordna och ransonera åtgärder och resurser vid en kris. Tidigare fanns Värmek, en reservdels- och beredskapspool för fjärrvärme, som drevs av branschen med stöd av Energimyndigheten. Inom elverksamhetsområdet finns SUSIE, elsamverkansportalen, som drivs och tillhandahålls av Svenska kraftnät. En utvecklad branschsamverkan för ökad gemensam förmåga vid kriser kan bland annat effektivisera och stärka den samlade förmågan att genomföra tidigare nämnda åtgärder.

4.1.3 Konsekvenser av bristande statlig styrning och översyn

Fjärrvärme- och kylproduktionen och distributionen, inklusive kraftvärme, ägs idag i stort av privata aktörer eller kommunala bolag som ska agera som ett privat bolag. Därför finns det ingen tydlig statlig styrning eller översyn av denna typ av energinfrastruktur till skillnad från till exempel det nationella transmissionsnätet som Svenska kraftnät ansvarar för. Det finns inte heller ett nationellt fjärrvärmesystem utan varje fjärrvärmesystem har sina egna lokala förutsättningar. Som nationell myndighet har Energimyndigheten övergripande mål kopplat till energiberedskap som att tillhandahålla en trygg energiförsörjning, stärka användares förmåga att hantera störningar i energiförsörjningen samt stärka det civila försvaret. Det innebär att Energimyndigheten i dagsläget inte har en lokal närvaro och en begränsad insyn i de lokala förutsättningarna. Detta begränsar myndighetens förmåga att införa stödinsatser på lokal eller regional nivå.

Denna begränsade översyn i kombination med att dessa frågor historiskt sätt inte har prioriterats innebär att många frågor behöver arbetas i kapp. Även om fjärrvärme- och kylförsörjningen är robust och kan hantera kriser under fred innebär det inte att det

går lika bra under en kris orsakat av antagonistisk aktivitet. Här kan staten, genom Energimyndigheten, göra mer om tydligare mål och mandat skapas.

4.2 Förutsättningar och åtgärder inom drivmedelsförsörjningen

Samhället är beroende av en fungerande drivmedelsförsörjning, främst för transporter och för att säkra tillgången till el vid eventuella försörjningsavbrott. Elektrifieringen pågår i en snabb takt i delar av transportsektorn, och tillgången till reservkraft är central för att samhällsviktig verksamhet ska kunna upprätthållas även vid avbrott i elförsörjningen. I sin tur är drivmedelsförsörjningen beroende av el vid exempelvis produktion, lagring samt vid drivmedelsstationer.

Energimyndigheten är den enda statliga myndigheten som ansvarar för att säkra den civila försörjningen av drivmedel.

4.2.1 Begränsningar i Lagen om beredskapslagring av olja (2012:806)

Sverige har genom Internationella Energiprogrammet från 1974 avtalat att hålla minimilager av drivmedel. Enligt lag om beredskapslagring av olja ska Sverige under varje lagringsår hålla beredskapslager som motsvarar minst 90 dagars genomsnittlig daglig nettoimport, eller 61 dagars genomsnittlig daglig inhemsk konsumtion under referensåret, beroende på vilken mängd som är störst. Enligt lagen är privata aktörer, till exempel oljebolag och stora användare inom industrin och kraftvärmeverk, skyldiga att hålla en viss nivå av beredskapslagring.

Förutom att civilsamhället är beroende av drivmedel är det en central resurs för det militära försvaret. Ska Sverige erhålla värdlandsstöd inom ramen för Natomedlemskapet kommer efterfrågan på olika typer av drivmedelsprodukter troligtvis öka. Sveriges beredskapslager baseras på förbrukning i normalläge och tar inte höjd för ett eventuellt större behov vid kris och höjd beredskap. Beredskapslagren är heller inte avsedda för militärt bruk eller anpassade till de åtaganden som ett medlemskap i Nato innebär.

Vidare saknar lagen krav på geografisk spridning av beredskapslagren. Vid en lokal drivmedelsbrist kan det därför dröja innan produkterna når rätt plats då transportinfrastrukturen har begränsningar. Däremot kan produkterna komma ut snabbt på marknaden vid en lageravtappning eftersom det är marknaden som själva håller lagren.

Beredskapslagren baseras på den nationella konsumtionen men är inte annars öronmärkta för den nationella och lokala marknaden. Lagen innehåller krav på att lagren alltid ska vara tillgängliga och lokaliserade på ett sådant sätt att de kan nå slutanvändare och marknader inom tidsramar och på villkor som kan lindra de leveransproblem som kan ha uppstått vid ett allvarligt försörjningsavbrott. Vilka slutanvändare och marknader som syftas till definieras inte närmare. Lagren får användas som en första insats vid en brådskande situation och vid en lokal kris, men de har främst används som en kollektiv insats initierat av IEA eller EU-kommissionen. Syftet med lagren, som beslutades 1974 genom IEP-avtalet, är att fungera som ett verktyg för att balansera störningar på den globala oljemarknaden.

EU-direktivet och den svenska lagstiftningen bygger på detta avtal men reglerar förvaltningen av lagren något striktare än IEA, men syftet är detsamma.

Oljekrislagen (1974:197) möjliggör att ransonering och förfogande av drivmedel och oljeprodukter kan bestämmas av regeringen utan att Sverige befinner sig i höjd beredskap³¹, men det är endast för att fullgöra skyldighet att begränsa oljekonsumtionen respektive fullgöra tilldelningsskyldighet i enlighet med IEP-avtalet.

4.2.2 Utveckling av drivmedelsberedskap

Energimyndigheten har inga operativa förmågor kopplat till drivmedelsförsörjning då myndigheten varken äger infrastruktur eller produkter, till skillnad från exempelvis den finska motsvarigheten NESÄ. Myndigheten ska kunna planera, samordna och, i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi enligt instruktionen. I nuläget är förmågan att genomföra dessa åtgärder begränsade men under utveckling.

Energimyndigheten har tagit fram en informationskampanj riktad till allmänheten med en uppmaning om att minska konsumtionen av drivmedel om det skulle uppstå en bristsituation. Det finns även författningsberedskap för att införa hemarbete för statligt anställda, likt under Covid-19 pandemin. Gällande prioritering genomförs en kartläggning av drivmedelsbehov för samhällsviktig verksamhet i landet och när den data har samlats in är nästa steg att lägga fram förslag på prioritering. Sedan tidigare har Energimyndigheten genomfört kartläggningar av både depåer och drivmedelsstationer samt tagit fram koncept kring prioritering av drivmedel till samhällsviktig verksamhet.

Beredskapsförordningen

Utöver LOBO, som endast reglerar beredskapslagringen samt ställer krav på att Energimyndigheten ska kunna genomföra förbrukningsdämpande åtgärder och ha en beredskapsplan, styrs inte drivmedelsberedskapen av någon specifik lagstiftning utöver till exempel myndighetens instruktion och förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Den senare förordnar att (enligt 20 §) beredskapsmyndigheterna ska ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap. De ska även verka för att de övriga statliga myndigheter, kommuner, regioner, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda utvecklar sin förmåga i dessa avseenden.

Enligt Energimyndighetens instruktion ska myndigheten planera, samordna och, i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi. Utvecklingen av totalförsvaret skulle underlättas om Energimyndigheten under icke höjd beredskap efter godkänd förfrågan till regeringen fick mandat att i begränsad omfattning kunna styra drivmedelsanvändning för att kunna stödja Försvarmaktens uppbyggnad, kunna förebygga störningar eller mildra störningar.

---

³¹ eller av annan utomordentlig händelse föreligger knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.

Näringslivet

Eftersom drivmedelsinfrastrukturen och själva produkterna i stort ägs av den privata sektorn är det vitalt att dessa har en god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap. Näringslivet är villiga att samarbeta och delta i totalförsvarsplaneringen, men de är inte villiga att utveckla ovan nämnda förmågor om det inte är gynnsamt för deras konkurrenskraft och lönsamhet om lagkrav saknas. Det är Energimyndighetens uppdrag som beredskapsmyndighet att verka för att näringslivet investerar i beredskapshöjande åtgärder, och i detta fall finns ett behov av lagstiftning som gör det möjligt för Energimyndigheten att ge statligt stöd till företag för att de ska kunna vidta vissa beredskapsåtgärder.

Utökad lagring

I rapporten Kraftsamling står det att aktörer med ansvar för samhällsviktig verksamhet behöver göra nödvändiga förberedelser för att säkra tillgången på drivmedel. Vidare skrivs det att Försvarsberedningen anser att ett planeringskrav avseende drivmedelssäkerhet ska ställas på totalförsvarsviktiga aktörer vars verksamhet är beroende av drivmedel. Krav ska också kunna ställas på privata drivmedelsaktörer att utöka lagerhållning av drivmedel på regional och till del lokal nivå. Myndighetens bedömning är att det senare är en särskilt viktig åtgärd. Att hålla lager är enklare och mindre kostsamt för verksamheter som redan är vana att hantera drivmedel och gör det i sin ordinarie verksamhet. Det är framför allt enklare att få omsättning på drivmedlet, jämfört med om man endast håller lager avsedd för exempelvis reservkraftverk eller i centrala lager endast för kris. Energimyndigheten föreslår att ett visst antal drivmedelsstationer runtom i landet ska prioriteras med extra beredskapsåtgärder, men också med ökade krav på bland annat lagring. Om Energimyndigheten får mandat att peka ut vilka totalförsvarsviktiga verksamheter som ska utöka sin lagerförmåga med tydliga miniminivåer skulle det även stärka totalförsvarsförmågan i landet.

4.2.3 Behov av dimensionerande krav

Energimyndigheten har övergripande mål kopplat till energiberedskap som att tillhandahålla en trygg energiförsörjning, stärka användares förmåga att hantera störningar i energiförsörjningen samt stärka det civila försvaret. Energimyndigheten anser att det behövs tydliga dimensionerande krav kopplat till drivmedelsberedskapen, något som behöver utvecklas tillsammans med övriga energislag, givet de kopplingar som finns mellan de olika energislagen.

4.3 Förutsättningar och åtgärder inom energigasförsörjningen

Energimyndigheten är behörig myndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att trygga gasförsörjningen och upphävande av förordning (EU) nr 994/2010. Syftet med förordning (EU) 2017/1938 är att stärka Europeiska unionens inre gasmarknad och säkerställa att EU:s medlemsländer har ett enhetligt förhållningssätt i händelse av en försörjningskris. Detta genom harmonisering av normer för försörjning och

krishantering, regional solidaritet och ett stärkt samarbete mellan medlemsländerna samt genom att skapa gemensam beredskap i händelse av en försörjningskris.

4.3.1 Utveckling av energigasberedskap – ett pågående uppdrag

Utöver de åtgärdsförslag som Energimyndigheten redan redovisat i svaret på Kraftsamling arbetar myndigheten nu med ett regeringsuppdrag om att stärka försörjningstryggheten på gasmarknaderna (KN2024/00116). I uppdraget ska myndigheten bland annat:

- Beskriva de regelverk och andra krav som ställs på gasnätoperatörers beredskap i fredstida normalläge respektive höjd beredskap liksom i förhållande till så kallade hybridhot vad gäller driftsäkerhet och reparationsförmåga.
- Bedöma vilken leveranssäkerhet som bör vara rimlig för kunder i gasnätet
- Analysera vilka åtgärder som skulle vara effektiva och lämpliga att vidta för att i närtid och på sikt höja försörjningstryggheten för metangas och i vilken mån staten eller andra aktörer bör ansvara för dem rättsligt såväl som finansiellt
- Beskriva på en övergripande nivå hur en försörjningstrygghetsreglering för vätgasmarknader skulle kunna se ut givet en utveckling utifrån regionala industriella kluster, och
- Lämna nödvändiga författningsförslag.

Detta medför att beredskapsåtgärder och förutsättningar att genomföra dessa kommer rapporteras närmare i detta regeringsuppdrag vilket ska slutredovisas den 25 september 2025. I mars 2025 kommer en delrapport redovisas.

4.4 Förutsättningar och åtgärder inom elförsörjningen

Elförsörjning är den minsta gemensamma nämnaren för beredskapssektorn energiförsörjning. Det är ett energislag som samtliga fyra myndigheter inom beredskapssektorn arbetar med, fast ur olika perspektiv. Skiljelinjen mellan å ena sidan Energimyndigheten och å andra sidan Svenska kraftnät är den som främst behöver tydliggöras i detta sammanhang. Energimyndigheten har ett övergripande beredskapsansvar för energisystemet i sin helhet, detta inkluderar elförsörjningen. Svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och är den myndighet som har till uppgift att vid höjd beredskap samordna och leda elförsörjningens aktörer³².

Här är det dock viktigt att poängtera att Energimyndigheten också har ett ansvar avseende prioritering av samhällsviktiga elanvändare (styrel) och ransonering av el.

---

³² Förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät

Detta är två uppgifter som behöver göras i mycket nära samverkan med Svenska kraftnät.

Detta medför att Energimyndighetens beredskapsarbete inom elförsörjningen primärt riktar in sig på tre områden:

- Behörig myndighet EU 2019/941 om riskberedskap inom elsektorn
- Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (Styrel)
- Förbrukningsdämpning och ransonering av el

Förutom detta pågår arbeten på Energimyndigheten för att stärka samhällets robusthet med koppling till elförsörjningen. Det kan handla om utredningar för att stärka förmågan med reservkraft, robustare elsystem och robust laddinfrastruktur. Energimyndigheten är även tillsynsmyndighet för elförsörjningens aktörer enligt lag (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga tjänster och behörig myndighet enligt Kommissionens förordning (EU) 2024/1366 om sektorspecifika regler för cybersäkerhet av gränsöverskridande elflöden.

4.4.1 Behörig myndighet EU 2019/941 om riskberedskap inom elsektorn

Sedan den 5 januari 2020 är Energimyndigheten behörig myndighet el i Sverige i enlighet med EU-förordning 2019/941 om riskberedskap inom elsektorn. Bakgrunden till förordningen är de mer sammanlänkade elmarknaderna och elsystemen, vilket medför att hanteringen av elkriser inte längre kan betraktas som en rent nationell uppgift.

Som behörig myndighet ska Energimyndigheten bland annat redovisa Sveriges åtgärder för att hantera risker i ägandet av kritisk infrastruktur och analysera vilka elkrisscenarier som anses vara mest relevanta för svenska del och som kan få spridningseffekter till direkt anslutna medlemsländer. Vidare ska den behöriga myndigheten upprätta en riskberedskapsplan enligt EU-förordningen och vars innehåll regleras i förordningen. EU-förordning medför också ökade krav på samordning, samverkan och ytterligare tydliggörande av ansvars- och rollfördelningen främst mellan Energimyndigheten och Svenska kraftnät. Detta kräver fortsatt utredning och löpande förtydliganden avseende mer detaljerade beskrivningar av förfaranden och åtgärder vid utfärdande av exempelvis tidig varning eller en elkris. Det ställs också krav på hantering av marknadspåverkande information och samordnad information till allmänheten, samarbetsmekanismer och ev. samarbetsavtal inom Norden samt direkt anslutna länder.

4.4.2 Utveckling av Styrel

Styrel är ett systematiskt sätt att identifiera och prioritera samhällsviktiga elanvändare och som leder fram till fränkopplingsplaner hos elnätsbolagen. Fränkopplingsplanerna ska kunna användas vid eleffektbrist och där Svenska kraftnät är tvingade att beordra elnätsbolagen att koppla bort förbrukning. Planeringsprocessen genomförs var fjärde år och involverar främst kommuner, myndigheter och länsstyrelser men även det privata näringslivet. Styrelplaneringen har genomförts i sin helhet vid tre tillfällen och den fjärde startade vid årsskiftet 2022/23.

För att stärka det civila försvaret har Energimyndigheten i 2025 års regleringsbrev fått i uppdrag att redovisa hur myndigheten, i samverkan med berörda aktörer, har vidareutvecklat metoden för Styrel, hur information som tas fram inom ramen för Styrel kan komma till nytta vid planering för en mer omfattande elenergibrist³³ och vid höjd beredskap, hur samhällsviktiga eller totalförsvarsviktiga verksamheter som utförs i privat regi beaktas, samt hur sektorskopplingar inom energisektorn omhändertas. Eventuella identifierade hinder i arbetet med Styrel samt åtgärdsförslag ska ingå i redovisningen. I uppdraget ingår att lämna nödvändiga konsekvensutredda författningsförslag.

Under 2024 inleddes en översyn av Styrelsprocessen tillsammans med Svenska kraftnät och MSB. I detta arbete har även aspekter kring höjd beredskap inkluderats.

4.4.3 Förbrukningsdämpning

Uppdrag gällande ransonering av el

Energimyndigheten är förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och ska verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi. I detta ansvar ligger att göra avvägningar mellan ekonomi, trygghet och miljö i enlighet med energipolitikens mål.

Att en elenergibrist som är så allvarlig att ransonering ska tillgripas är en osannolik och extrem situation, men går inte att utesluta. Energimyndigheten ska enligt sin instruktion bland annat planera, samordna och i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransonering och andra regleringar som gäller användandet av energi. För att en ransonering av el ska vara möjlig krävs både författningsstöd och förberedelser.

För att stärka det civila försvaret har Energimyndigheten i 2025 års regleringsbrev fått i uppdrag att analysera och föreslå lämpliga åtgärder för ransonering av el. Uppdraget ska ske i nära dialog med klimat- och näringsdepartementet och redovisas senast den 1 september 2026.

Ransonering kräver en förberedd kommunikation

Innan en situation av ransonering blir aktuell bör en bred informationskampanj genomföras för att sänka förbrukningen. Energimyndigheten arbetar för att ha förberedda informationsinsatser till företag och privatpersoner som snabbt kan effektueras.

4.4.4 Stödjande uppdrag inom elförsörjning

Energimyndigheten arbetar kontinuerligt med stöd i reservkraft frågor till privat och offentlig sektor. För att säkra elförsörjningen vid en krissituation behöver samhällsviktig verksamhet, både statlig och privat sektor, lägga resurser på att stärka förmågan, och detta gäller även inom energiförsörjningen. Energimyndigheten har ett fortsatt ansvar att ta fram kunskapsstöd och vägledningar vid införskaffande av reservkraft till privatpersoner, näringsliv och offentlig sektor. Energimyndigheten

---

³³ Elenergibrist uppstår när den samlade tillförseln av el inte förväntas motsvara behovet av el över tid. Det kan orsakas av en kombination av låga nivåer i vattenmagasinen, stillastående kärnkraftsreaktor eller begränsad import. Elenergibrist i sin tur kan leda till elleffektbrist. Det inträffar när efterfrågan på el är större än det för tillfället går att producera eller importera vid en given tidpunkt.

utlyser även stöd för forskning för att uppnå ett robustare elsystem samt öka kommunernas motståndskraft.

4.4.5 Sammanfattning av förutsättningar för att stärka energiberedskapen och förslag på åtgärder

- Inom fjärrvärme och -kylasektorn saknas tydliga funktionskrav ur ett beredskapsperspektiv.
- Följande åtgärdsförslag inom fjärrvärme och -kylasektorn bör utredas bränsleberedskap, reparationsförmåga, kartläggning av kritiska beroenden, samverkan under kris och höjd beredskap samt funktionskrav.
- Det finns ingen tydlig statlig styrning eller översyn av energiinфраstruktur kopplat till fjärrvärme och fjärrkyla vilket får konsekvenser bland annat för effektiviteten i beredskapsarbetet.
- Det finns begränsningar i lagen om beredskapslagring av olja. Bland annat baseras Sveriges beredskapslager på förbrukning i normalläge och tar inte höjd för ett eventuellt större behov vid kris och höjd beredskap. Beredskapslagren är heller inte avsedda för militärt bruk eller anpassade till de åtaganden som ett medlemskap i Nato innebär.
- Energimyndigheten saknar operativ förmåga inom drivmedelsförsörjningen. Energimyndigheten ska kunna planera, samordna och, i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi enligt instruktionen. I nuläget är förmågan att genomföra dessa åtgärder begränsade men under utveckling.
- Utvecklingen av totalförsvaret skulle underlättas om Energimyndigheten under icke höjd beredskap efter godkänd förfrågan till regeringen fick mandat att i begränsad omfattning kunna styra drivmedelsanvändning för att kunna stödja Försvarsmaktens uppbyggnad, kunna förebygga störningar eller mildra störningar.
- Det finns ett behov av lagstiftning som gör det möjligt för Energimyndigheten att ge statligt stöd till företag för att de ska kunna vidta vissa beredskapsåtgärder. Förslag till förordning är under framtagande.
- Om Energimyndigheten får mandat att peka ut vilka totalförsvarsviktiga verksamheter inom drivmedelsförsörjningen som ska utöka sin lagerförmåga med tydliga miniminivåer skulle det även stärka totalförsvarsförmågan i landet.
- Energimyndigheten anser att det behövs tydliga dimensionerande krav kopplat till drivmedelsberedskapen, något som behöver utvecklas tillsammans med övriga energislag, givet de kopplingar som finns mellan de olika energislagen
- Energimyndigheten arbetar nu med ett regeringsuppdrag om att stärka försörjningstryggheten på gasmarknaderna (KN2024/00116).
- Under 2024 inleddes en översyn av styrelprocessen tillsammans med Svenska kraftnät och MSB. I detta arbete har även aspekter kring höjd beredskap inkluderats.

- För att stärka det civila försvaret har Energimyndigheten i 2025 års regleringsbrev fått i uppdrag att redovisa hur myndigheten, i samverkan med berörda aktörer, har vidareutvecklat metoden för Styrel, hur information som tas fram inom ramen för Styrel kan komma till nytta vid planering för en mer omfattande elenergibrist och vid höjd beredskap, hur samhällsviktiga eller totalförsvarsviktiga verksamheter som utförs i privat regi beaktas, samt hur sektorskopplingar inom energisektorn omhändertas
- För att stärka det civila försvaret har Energimyndigheten i 2025 års regleringsbrev fått i uppdrag att analysera och föreslå lämpliga åtgärder för ransonering av el

5 Robust kommun – ett pilotprojekt för stärkt lokal energiberedskap

5.1 Inledning

Kommunernas roll i utvecklingen av Sveriges civila försvar är av stor vikt. Dock kan deras förutsättningar till detta påverkas av kompetensbrist, brist på ekonomiska resurser och otydliga förväntningar. Genom riktade investerings- och kunskapsstöd som möjliggör ökade satsningar på kommunal nivå, kan kommunernas åtgärder för ökad totalförsvarsförmåga påskyndas och effektiviseras.

Många kommuner har stora informationsbehov och kan ha nytta av att få kunskapsstöd kring vilka åtgärder som är mest angelägna för att utveckla den kommunala energiberedskapen och bidra till systemeffekt i hela totalförsvaret, såväl i närtid som på sikt. Åtgärder som utvecklar den kommunala reservkraftsförmågan och värmeberedskapen bör vara prioriterade. Samtidigt är det viktigt att ett investeringsstöd förenklar och stärker kommuners eget arbete, inom eget ansvar för den lokala beredskapsutvecklingen, och skapar förutsättningar för att upprätthålla en god beredskap över tid inom samhällsviktiga verksamheter.

Energimyndigheten fick i sitt regleringsbrev för 2024 uppdrag att utveckla energiberedskapen. I uppdraget ingick att genomföra ett pilotprogram i syfte att genomföra robusthetshöjande åtgärder och tillvarata erfarenheter för kommande arbete. I uppdraget ingick även att föreslå nödvändiga författningsändringar för att genomföra pilotprogrammet. Den delen skulle redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast 1 mars 2024. Energimyndigheten skickade ett underlag i form av ett utkast till förordning (se bilaga 1) till Regeringskansliet 7 februari. Eftersom denna del har redovisats separat kommer följande utvärdering inte att beröra förordningsarbetet vidare.

Utifrån regeringsuppdraget genomförde Energimyndigheten därmed pilotprogrammet Robust kommun. Pilotens syfte riktades till att genomföra robusthetshöjande åtgärder och trygga energiförsörjningen inom kommunal samhällsviktig verksamhet och tillvarata erfarenheter för ett kommande investeringsstödprogram. Piloten startade i januari 2024 och avslutades i december 2024. Totalt har 25 miljoner kronor betalats ut till tio pilotkommuner.

Energimyndighetens utvärdering visar att pilotkommunerna har tagit steg mot att höja sin förmåga att förebygga och hantera störningar i energiförsörjningen. Investeringarna har medfört att förmågan har ökat, men det är långt kvar innan kommunerna har uppnått sina samlade behov kopplat till energiberedskap inom samhällsviktig verksamhet.

Energimyndigheten anser att kommande investeringsstödprogram stärker myndighetens arbete som beredskapssektorsansvarig myndighet, med uppdrag att utveckla beredskapssektorn energiförsörjning. Investeringsstödprogrammet bidrar till att höja förmågan kopplat till kommunal energiberedskap och därmed höjd totalförsvarsförmåga.

5.2 Förstudie

Energimyndigheten genomförde en förstudie³⁴ innan pilotprogrammet startade. Detta för att analysera vilka investeringar och åtgärder som är lämpliga att genomföra för stärkt kommunal energiberedskap. Underlaget till förstudien bygger på intervjuer, analys av skriftliga underlag och tidigare erfarenheter inom området. Resultatet från förstudien pekar samstämmigt på stora utvecklingsbehov inom kommunal energiberedskap.

Det finns idag inga tydliga nationella riktlinjer kring vilken funktionalitet eller nivå den kommunala beredskapen ska uppnå i arbetet med civilt försvar och lokal energiberedskap. I intervjuerna framgick att vissa kommuner hade utgått från försvarsbeslutet 2020, där ambitionen formulerats som att Sveriges uthållighet utan internationellt stöd ska vara tre månader vid höjd beredskap (är även målet i det försvarsbeslutet 2025 där det även betonas att planeringshorisonten bör förlängas). Andra kommuner dimensionerade utifrån egna resurser och saknade konkreta mål om uthållighet och förmåga att bedriva samhällsviktig verksamhet på acceptabel nivå. Oavsett lokal eller nationell målbild är utvecklingsbehoven generellt stora. Förstudien identifierar reservkraft inom samhällsviktig verksamhet som ett av de mest återkommande investeringsbehoven bland kommunerna. Drivmedelsberedskap är ytterligare ett investeringsbehov som kommunerna lyfter fram.

En av förstudiens slutsatser är att åtgärder som stärker totalförsvarsförmågan i närtid bör prioriteras. Test- och pilotverksamheter är svårt att kombinera med en snabbt utvecklad förmågeökning i hela samhället. Den lokala totalförsvarsförmåga som utvecklas nu måste ha en garanterad funktionalitet vid de tillfällen då behoven är som störst. En ambitionshöjning av totalförsvarsförmågan brett i hela samhället kostar mycket. Eftersom samhällets och statens resurser är begränsade är det viktigt att satsade medel används med hög kostnadseffektivitet. Beprövad teknik har därmed många fördelar framför nya och oprövade, dyrare eller mindre tillförlitliga tekniska lösningar. Nya tekniska lösningar kan utvecklas och testas parallellt för att stödja en angelägen totalförsvarsförmåga, men de har svårt att utgöra den bas som en förstärkt lokal energiberedskap måste stå på idag. Det är också värt att påminna om att investeringsstöd som möjliggör satsningar på fossilfri framtidsteknik och grön omställning finns redan idag, och inte bör dubbleras. Däremot kan och bör totalförsvarsperspektivet stärkas även i sådana program.

Störst värde för totalförsvaret uppnås med ett program som avskalat och avgränsat fokuserar på att öka den lokala beredskapsförmågan i närtid, samtidigt som åtgärder bidrar till ökad totalförsvareffekt i ett bredare systemperspektiv. Det är viktigt att ett program konstrueras så att det stärker incitamenten för ytterligare åtgärder och långsiktig förmågeutveckling på kommunal nivå. Det är också viktigt att prioriterade åtgärder inom en kommun hänger ihop med och förstärker en nationellt utvecklad

---

³⁴ Ramboll (2024), Strategisk inriktning av pilotprogram för stöd till kommunal energiberedskap

energiberedskap. Det är samhällets behov och förutsättningar under höjd beredskap som måste ligga till grund för dimensionering av åtgärder och programmets konstruktion. Samtidigt kan insatser ge mervärden även för vardagens fredstida krishantering.

Ett program bör inledningsvis fokusera på ett fåtal typinvesteringar för utvecklad lokal energiberedskap. Efter hand, när kunskap ökar och grundläggande förmågor utvecklats kan investeringar inom andra områden successivt öka. Som första prioritet bör kommuner analysera om *reservkraftsförmågan* behöver utvecklas. Investeringar i nya reservkraftaggregat bör kunna stödjas efter behovsinventering och under förutsättning att det finns en tydlig lokal plan för kontinuerlig förvaltning och underhåll samt drift vid elavbrott.

För att förmågor ska utvecklas och upprätthållas effektivt över tid behöver ett statligt investeringsstöd som syftar till att stärka den kommunala energiberedskapen kompletteras med vägledning, styrning, kunskapsöverföring, kompetensutveckling och krav på långsiktig utveckling (inklusive förvaltning och underhåll). Utan dessa kringliggande förutsättningar riskerar statliga investeringar för ökad kommunal energiberedskap att ge låg kostnadseffektivitet, snedvridna incitament och leda till en ytterst begränsad förstärkning av den samlade totalförsvarseffekten på såväl kort som lång sikt. I värsta fall kan totalförsvarseffekten snarare försvagas, om resurser nyttjas till insatser som inte stärker förmågan samtidigt som en uppfattning skapas av att utvecklingsarbete pågår.

5.2.1 Syfte med piloten

Det ursprungliga syftet med pilotprogrammet var att testköra ett kommunalt investeringsstöd för energiberedskap. Detta utvecklades därefter till att även inkludera att ta fram underlag för att kunna forma ett förslag till ett nationellt investeringsstödprogram med start 2025. Kommuner har under pilotprogrammet fått möjlighet att ansöka om ekonomiskt stöd för att genomföra en investering i för att höja energiberedskapen i kommunen, som en del i arbetet med att stärka totalförsvaret.

Koppling till Energimyndighetens strategiska plan

Projektet kopplar till Energimyndighetens strategiska mål 3 och 5 och särskilt långsiktiga utfallsmål 3.3 och 5.4:

3. Utvecklad aktörssamverkan för effektfulla resultat i samhället; 3.3 Vi stärker andra aktörers förmåga till samverkan med varandra.

5. Utvecklad flexibilitet och robusthet i energisystemet; 5.4 Vi bidrar till en nationell god försörjningstrygghet och samhällets förmåga att hantera kriser är säkerställd.

Koppling till totalförsvaret och målen för det civila försvaret

Sveriges totalförsvaret berör hela samhället. Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Det består av två delar: det militära försvaret och det civila försvaret. Det civila försvaret handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig och är det arbete som görs av statliga myndigheter, kommuner och regioner, privata företag och frivilligorganisationer. Vid krigsfara och krig ska det civila försvaret också kunna stödja Försvarsmakten.

För arbetet med civilt försvar har regeringen angett sju mål³⁵. För detta projekt är fyra mål särskilt relevanta: värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, upprätthålla en nödvändig försörjning, samt bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld. Pilotprogrammet och det kommande investeringsstödprogrammet för kommunal energiberedskap tar utgångspunkt i dessa mål.

5.2.2 Utvärdering av piloten

Energimyndigheten genomförde en utvärdering av pilotprogrammet i slutet av 2024. Syftet med utvärderingen är att få reda på vad som fungerat bra och mindre bra, vilka resultat som skapats samt vilka lärdomar som Energimyndigheten kan dra från pilotprogrammet vid utformningen av investeringsstödprogrammet.

Energimyndigheten genomförde även en förstudie innan pilotprogrammet som bidrog med insikter kopplat till kontexten och de bakomliggande behoven.

Analysram

I tabell 1 presenteras utvärderingens analysram. Analysramen inkluderar analysdelarna *relevans*, *effektivitet*, *måluppfyllelse* samt *bärkraft och fortsatta behov*, med tillhörande utvärderingsfrågor.

Tabell 1. Analysram för utvärderingen

Analysdel	Utvärderingsfrågor
Relevans	Har relevanta kommuner ingått i piloten? Vilka behov har kommunerna?
	I vilken utsträckning svarar pilotprogrammet på kommunernas bakomliggande behov kring energiberedskap?
	I vilken utsträckning kompletterar pilotprogrammet andra närliggande insatser?
Effektivitet	Vad har fungerat bra/mindre bra i genomförandet av piloterna och pilotprogrammet?
	Har pilotprogrammets uppbyggnad varit ett effektivt sätt för kommunerna att göra de investeringar som de har behövt göra?
Måluppfyllelse	I vilken utsträckning har kommunerna ökat sin förmåga att förebygga och hantera störningar eller avbrott i energiförsörjningen genom piloterna?
	I vilken utsträckning har kommunerna ökat sin förmåga att ta ett strategiskt helhetsgrepp över arbetet med energiberedskap som en del av totalförsvarsarbetet?

³⁵ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/civilt-forsvar/mal-for-civilt-forsvar/>

	I vilken utsträckning har synergier skapats mellan piloterna och kommunernas arbete med energi- och klimatomställning?
	I vilken utsträckning har kommunerna ökat sin kunskap i frågor om trygg energiförsörjning för samhällsviktig verksamhet?
	I vilken utsträckning har pilotprogrammet bidragit till ökad samverkan mellan kommunerna, myndigheter, länsstyrelser och andra relevanta aktörer?
Bärkraft och fortsatta behov	Vilka förutsättningar behöver finnas på plats för att säkerställa långsiktigt hållbara resultat? Hur ser förutsättningarna ut?
	Vilka lärdomar kan vi dra från pilotprogrammet till det kommande investeringsstödprogrammet för kommuners energiberedskap?
	Vilka justeringar behöver göras för att säkerställa ett ännu mer träffsäkert och effektivt investeringsstödprogram?

Metod för utvärderingen

Utvärderingens datainsamling bygger på en dokumentsammanställning av relevanta dokument, intervjuer med pilotkommunerna, workshop och erfarenhetsträffar tillsammans med pilotkommunerna. Pilotkommunerna fick besvara utvärderingsfrågor kopplat till programmets relevans, effektivitet och måluppfyllelse. Intervjuerna genomfördes över Teams under november–december 2024.

Under september 2024 genomfördes en fysisk workshop med samtliga pilotkommuner. Workshopen syftade till att få en inblick i kommunernas arbete i piloten, identifiera kommunernas hinder och utmaningar, ge möjlighet till erfarenhetsutbyte, samt ge Energimyndigheten inspel till uppbyggandet av det kommande investeringsstödprogrammet. Under hösten har även tre digitala erfarenhetsträffar med pilotkommunerna genomförts med olika teman. Utvärderingen belyser vissa insikter och lärdomar från både workshopen och erfarenhetsträffarna.

5.2.3 Analyser inför ett större investeringsstödsprogram

Utöver genomförandet av pilotprogrammet under 2024 har Energimyndigheten tagit fram underlag för utveckling av ett större investeringsstödsprogram. I detta arbete har följande delar ingått:

- A. Fördelningsnycklar
- B. Liknande stöd
- C. Översikt av juridisk ram
- D. Mål, mätning och uppföljning

E. Plan för kunskapsstöd

Se bilaga 2 för en sammanfattning av A-D ovan.

5.3 Relevans

Utifrån utvärderingen bedömer Energimyndigheten att pilotprogrammet är relevant, men har för liten omfattning för att lösa kommunernas samlade behov. Området upplevs generellt som eftersatt och programmet har varit viktigt för att möjliggöra för kommuner att genomföra en del av de investeringar som de behöver för att stärka sin energiberedskap. Tillgång till investeringsstödet bedöms som viktigt tillskott för att pilotkommunerna ska kunna göra de investeringar som de behöver göra. Programmet har nått en bredd av kommuner från olika delar av landet som har olika förutsättningar och behov, vilket Energimyndigheten bedömer är viktigt för att kunna fånga upp lärdomar inför det kommande investeringsstödsprogrammet. Energimyndigheten bedömer att programmet svarar väl på det övergripande målet med regeringsuppdraget och kompletterar andra närliggande insatser i ganska hög utsträckning.

5.3.1 Tio pilotkommuner

Pilotprogrammet tog emot tio kommuner. Totalt 70 kommuner ansökte om att medverka i piloten. Kraven för att kunna ansöka om stödet var att kommunerna skulle ha:

- Ett utvecklat beredskapsarbete,
- Egna personella resurser som kan medverka i piloten (en utsedd kontaktperson), samt
- Möjlighet att deltagande i dialog och workshops.

Kommuner fick anmäla intresse till respektive länsstyrelse. Länsstyrelserna gjorde därefter prioritering och nominering av kommuner utifrån deras förutsättningar att bemöta kraven. I vissa fall saknades prioritering från länsstyrelserna och då slumpade Energimyndigheten fram en prioritering. Därefter gjorde Energimyndigheten ett slumpmässigt urval av samtliga kommuner som prioriterats som nummer 1, med ambition att få en bred representation mellan *civilområden för totalförsvaret*.

Urvalet landade i följande tio pilotkommuner: Göteborg, Mörbylånga, Karlshamn, Växjö, Surahammar, Enköping, Lycksele, Kalix, Gotland och Sollentuna (se bild 1). Energimyndigheten bedömer att piloten inkluderat av en bra variation av kommuner sett till geografisk spridning, kommunstorlek, förutsättningar och behov.

Pilotkommuner i projektet Robust kommun

Symbolförklaring

- Pilotkommuner (10)
- Övriga kommuner (280)
- Civilområden (6)

0 100 200 Kilometer

Data: SCB (2023)
Kartografi: Ramboll (2024)

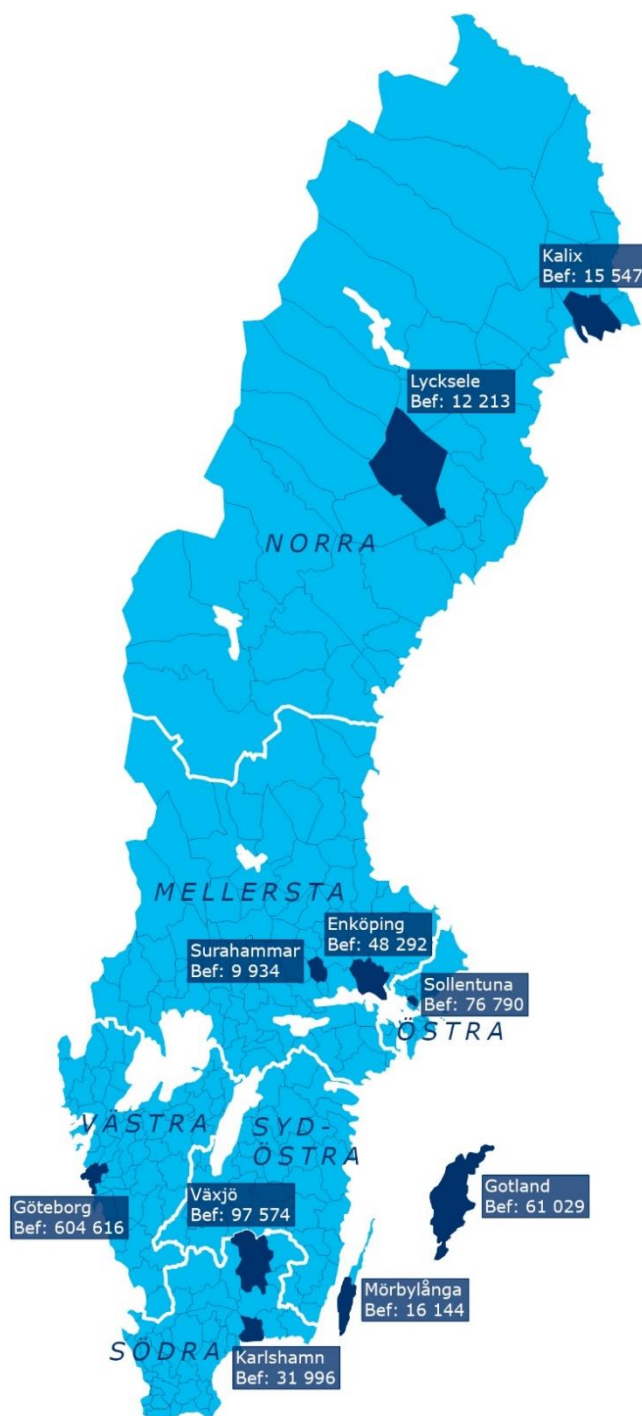

Bild 1. Pilotkommunerna

5.3.2 Resurser och kunskap utgör de viktigaste kommunala behoven för att höja förmågan inom samhällsviktig verksamhet

De huvudsakliga behov som pilotkommunerna lyfter fram kopplat till deras arbete med energiberedskap är:

Resurser: Majoriteten av pilotkommunerna ser utmaningar med resurser kopplat till deras arbete med energiberedskap. Kostnader för reservkraft till exempel lyfts som höga och svåra att klara på egen hand. Mindre kommuner har svårt att tillsätta personella resurser och har sällan råd att ”testa och göra fel”.

Kunskap och kompetens: Flera pilotkommuner lyfter att de har brist på kunskap och kompetens för att kunna utföra arbetet, särskilt kring tekniska frågor och upphandling. Några lyfter även bristande kunskap kring hur de kan lyckas skapa synergier mellan olika områden som är i behov av energiberedskapslösningar.

Stöd med juridiska och regulatoriska hinder: Några pilotkommuner tar upp juridiska och regulatoriska hinder, bland annat kopplat till ö-drift, tillstånd, möjligheter att dela el mellan byggnader och miljölagstiftning.

Bränsletillgång: Några pilotkommuner lyfter utmaning kring tillgången till bränsle, särskilt om det skulle ske en långvarig kris. Detta är något som är särskilt utmanande för ö-kommunerna.

Få överblick över hur man bör göra: Några pilotkommuner lyfter att det är svårt att på egen hand skapa förståelse för hur man bör göra och vilka lärdomar som finns från andra kommuner.

5.3.3 Stödet upplevs som viktigt för att bygga kapacitet för energiberedskap

Pilotkommunerna har genom piloten fått ersättning för att genomföra en åtgärd som minskar sårbarheterna och höjer energiberedskapen i samhällsviktig verksamhet vid störningar eller avbrott i energiförsörjningen. Ersättningen har endast fått användas för kostnader för fysiska åtgärder och har varit högst 2,5 miljoner kronor till respektive pilotkommun. Pilotkommunerna har främst sökt stöd för att kunna göra investeringar i fast eller mobil reservkraft.

Samtliga intervjuade pilotkommuner anser att investeringsstödet har varit välbehövligt och motsvarat deras förväntningar och behov. Några lyfter att det är avgörande med denna typ av stöd för att kunna göra investeringar, då en stor del av annat stöd som kommuner kan ansöka om sällan möjliggör fysiska investeringar. Vissa investeringar blev dock dyrare än initial bedömning, vilket gjort att kommunerna fått gå in med medel, alternativt fått skala ned den ursprungliga planen. Några pilotkommuner anser att det har varit svårt att omsätta medlen under den korta tiden som programmet genomförts, till exempel att hinna klart med upphandlingar.

Några representanter, främst från mindre kommuner, bedömer att de inte alls hade kunnat göra en investering utan pilotprogrammet. De lyfter att det generellt är en utmaning att motivera att medel bör läggas på denna typ av investeringar för samhällsviktig verksamhet med ordinarie medel. Därför bedömer de att det behövs riktade medel från staten för att kunna göra just den här typen av investeringar.

5.3.4 Pilotprogrammet ligger nära andra offentliga stöd

Det finns flera offentliga stödinsatser som till viss del liknar Energimyndighetens pilotprogram och kommande investeringsstödprogram. Till exempel MSB:s 2:4 anslag för krisberedskap, Socialstyrelsens statsbidrag för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap samt PTS stöd för att säkra kommunikationstjänster. Skillnaden mellan till exempel Energimyndighetens stöd och Socialstyrelsens stöd är att Socialstyrelsen enbart finansierar 30 procent av investeringskostnaden, för till exempel reservkraft, samtidigt som Energimyndigheten finansierar hela investeringskostnaden. Energimyndighetens bedömer att stödet för Robust kommun kompletterar övriga stöd väl.

Investeringsstödet kompletterar också Energimyndighetens kunskapsstöd för kommunal energiplanering. Pilotprogrammet har möjliggjort kunskapshöjning internt på Energimyndigheten bland personer som tidigare inte arbetat med energiberedskap. Till exempel har beredskapsperspektivet integrerats tydligare bland annat i myndighetens energi- och klimatrådgivning samt arbete med drivmedelskartläggning.

Stödet motsvarade absolut våra behov. Sen blev det kanske lite dyrare än vi hade tänkt oss. Allt har blivit dyrare i samhället. Så vi fick gå in med en del själva och vi fick investera i färre reservkraftaggregat än vi hade planerat från start.

- Intervjuad pilotkommun

Stödet kommer att vara ovärderligt när det kommer ut till alla kommuner. Annars kan inte kommuner genomföra det här... Om vi ska bedriva samhällsviktiga verksamheter behöver vi stöd för robust energiförsörjning.

- Intervjuad pilotkommun

5.3.5 Ökad förmåga för trygg energiförsörjning har flera samhällsmässiga fördelar

Det finns flera samhällsmässiga fördelar med ett pilotprogram som syftar till att öka förmågan hos kommuner kring trygg energiförsörjning i samhällsviktig verksamhet. Oavsett hur robust energiförsörjningen är i grunden kan avbrott och störningar inträffa. I intervjuer med pilotkommuner framkommer att det är viktigt att förmågan höjs brett i hela landet och att kommuner blir mer beredda på att hantera oförutsägbara händelser. Alla som lever och verkar i, alternativt passerar igenom, en kommun är beroende av energi för att vardagen ska fungera. Många verksamheter, såväl kommunala som privata, har samhällsviktiga uppdrag. En robust och resiliient energiförsörjning är ofta en förutsättning för att dessa verksamheter ska kunna bedrivas.

Dagens lokala energiberedskap är underdimensionerad, upplevs som eftersatt och behöver stärkas. Även om behoven och kravställning på reservkraft egentligen inte är något nytt har arbetet inte prioriterats på många håll under en tid, vilket skapat ett stort underskott. Kommunala åtgärder som stärker den lokala energiberedskapen är viktiga bidrag till att stärka det psykologiska försvaret och samhällets försvarsvilja.

Det är viktigt att individer känner en trygghet av att kommunerna är beredda och har förmågan att hantera kriser för att höja försvarsviljan i Sverige.

5.4 Effektivitet

Pilotprogrammet hade ett öppet och förenklat ansökningsförfarande har möjliggjort snabba och effektiva investeringar i pilotkommunerna under en kort genomförandeperiod. Flera investeringar hade troligtvis skett ändå, men det hade tagit längre tid och troligtvis skett i lägre omfattning än vad som varit möjligt med hjälp av investeringsstödet. Genom att möjliggöra olika typer av investeringar har Energimyndigheten fått viktiga insikter i vilka investeringar som Sveriges kommuner behöver göra inom området.

Energimyndigheten bedömer att det blir viktigt i fortsättningen att rikta medlen mer strategiskt. Öppet ansökningsförfarande ökar risken för att åtgärder inte siktar mot rätt mål och inte ger verklig totalförsvarsnytta på systemnivå.

5.4.1 En överenskommelse skrevs med pilotkommunerna

Energimyndigheten skrev en överenskommelse med respektive kommun som ingick i piloten. Syftet med överenskommelsen var att säkerställa parternas målsättningar och genomförande i pilotprojektet. Överenskommelsen reglerade villkor för och ersättning till kommunens deltagande i pilotprogrammet under 2024. I och med överenskommelsen åtog sig kommunerna att ta emot ersättning för att genomföra en åtgärd som höjer energiberedskapen i samhällsviktig verksamhet. Utöver mottagandet och användandet av ersättningen åtog kommunerna sig att delta i pilotprojektets olika aktiviteter såsom workshopar och intervjuer som följde under projektets gång.

5.4.2 Piloten har möjliggjort snabba och effektiva investeringar i kommunerna

Pilotprogrammet har varit öppet för pilotkommunerna att göra egna bedömningar av vad de behöver investeringsstöd till i koppling till deras arbete med energiberedskap.

Flera pilotkommuner lyfter att en viktig framgång för deras arbete var att de hade genomfört grundläggande analyser av vilka behov av investeringar de hade redan innan de deltog i piloten. Analyserna baseras främst på kommunernas risk- och sårbarhetsanalys (RSA) och egna kartläggningar, dialog och samarbete med lokala aktörer är också vanligt förekommande. Flera anser att analyserna är viktiga för att säkerställa att rätt byggnader och verksamheter prioriteras.

Analyserna har också underlättat att involvera och motivera investeringarna för politikerna. Några pilotkommuner lyfter att det är viktigt att involvera beslutsfattare i analys- och prioriteringsarbetet för att de ska kunna vara delaktiga och ta tydligt ägarskap för utvecklingen.

Det finns vissa skillnader mellan kommunerna vad gäller tillgång till rätt kompetens. Vissa pilotkommuner har erfarenhet att göra liknande projekt och har därför haft kompetens på plats, samtidigt som andra, framförallt mindre, pilotkommuner haft utmaning att säkerställa rätt kompetens i

Medel för denna typ av investeringar behövs. Går inte att finansiera med kommunens egna medel. Vården och skolor t.ex. kan inte motivera att medel ska gå till utrustning som kanske inte kommer användas.

- Intervjuad pilotkommun

arbetet. Det har varit särskilt utmanande att hitta teknisk kompetens (exempelvis elinstallatörer), juridisk kompetens och upphandlingskompetens. Ibland har det också varit svårt för kommunerna att förstå vilken kompetens de behöver.

Majoriteten av pilotkommunerna har uppskattat programmets erfarenhetsträffar, särskilt den fysiska workshopen. Flera anser att träffarna gett dem värdefulla insikter från andra kommuner som varit viktiga för deras egna genomförande.

5.5 Måluppfyllelse

Pilotkommunerna uppger att de har investerat de medel som de tilldelats. Samtidigt har merparten av de kommuner som har investerat inte fått produkterna levererade ännu utan väntar på leverans, så investeringarna har inte alltid omsatts i fysisk förmåga ännu. Processen i piloten har tagit olika lång tid för kommunerna av olika skäl. Merparten av pilotkommunerna avvaktar långa leveranstider. Exempelvis berättar en kommun om 30 veckors leveranstid. Även analys av behov och kapacitet och framför allt upphandlingsprocessen har tagit lång tid.

Merparten av pilotkommunerna har valt att satsa på mobila reservkraftverk, oftast dieseldrivna, medan några valt stationära reservkraftverk. Andra exempel på investeringar är mobila flak till dieseltankar, ett större projekt med batteridrift av viktiga verksamheter vid elavbrott, beredskapsvagnar som möjliggör frysskyddade vattenleveranser samt att låta medlen från piloten ingå i större planerade projekt inom kommunen.

Priset för reservkraftverk varierar. Det beror dels på kapacitet hos verket i sig, en kommun uppger att priset är cirka 10 000 kronor per kilowattimme, men vissa kommuner berättar också om stora prisvariationer mellan olika modeller som de inte kan förklara. De priser som uppgetts i intervjuerna är mellan 250 000 och 1 miljon kronor för mobila reservkraftverk, medan fasta verk uppgetts kosta mellan 2,5 och 3 miljoner. När reservkraftverket väl är på plats återstår arbete och investeringar med att få det i drift, att säkra att driften är hållbar, att hantera drivmedelsförsörjning, förvaring och stölskydd.

5.5.1 Pilotkommunerna har höjt sin förmåga men inte mött sina behov

Energimyndighetens utvärdering visar att pilotkommunerna har tagit steg mot att höja sin förmåga att förebygga och hantera störningar i energiförsörjningen.

Investeringarna har medfört att förmågan har ökat, men det är långt kvar innan kommunerna har mött sina behov – mycket arbete och vidare investeringar återstår innan förmågan är i paritet med behoven.

Samtliga kommuner uppger att de genom piloten har ökat sin förmåga att både förebygga och hantera uppkomna störningar och avbrott i energiförsörjningen. Flera kommuner uppger att de nu har en högre beredskap, och att de kan hantera störningar i energiförsörjningen till flera samhällsviktiga verksamheter på ett bättre sätt idag. Andra har inte nått driftsstadium för sina investeringar ännu, men menar att förmågeökningen kommer att uppnås så snart leverans har skett och installation är klar.

Merparten av kommunerna framhåller även att de fått en ökad kunskap, som också bidrar till att förmågan stärkts. Kunskapen kommer framför allt från de gemensamma träffar, workshops och utbyte som kommunerna haft med varandra inom ramen för pilotprogrammet. Där har de delat erfarenheter, berättat för varandra om lärdomar och hur de valt att arbeta vilket gett insikter och kunskap. De har också tagit del av expertkunskap från Energimyndigheten och andra medverkande externa aktörer. Kommunerna framhåller också att Energimyndighetens kunskapsstöd kommer att vara av stor vikt framöver, både för pilotkommunerna och, i än högre grad, för de kommuner som går in i investeringsstödsprogrammet under 2025 och framåt.

En annan viktig del som lyfts är att pilotprogrammet har möjliggjort för Energimyndigheten att sprida lärdomar vidare från pilotkommunerna till andra kommuner, bland annat genom myndighetens hemsida, konferenser och utbildningsträffar. Det har möjlighet att skapa ringar på vattnet och öka kapaciteten i andra kommuner.

Vi blev ju framåt. Vi ökar vår förmåga genom projektet med den investeringen vi gör. Resiliensen i energisystemet. Om regionnätet kopplas ner då har vi möjlighet att upprätthålla elförsörjning till samhällsviktiga resurser.

- Intervjuad pilotkommun

Nu är slutttestning klar och allt fungerar. Vi hade planer och utpekade fastigheter som vi hade önskemål om. Hade vi inte fått den här möjligheten hade de fortfarande stått med på önskelista. Så det har verkligen hänt saker.

- Intervjuad pilotkommun

5.5.2 Kommunernas förmåga att ta ett strategiskt helhetsgrepp med energiberedskap som en del av totalförsvarsarbetet

Energimyndigheten bedömer att pilotprogrammet i viss mån bidragit till en ökning av kommunernas förmåga att ta ett strategiskt helhetsgrepp med energiberedskap som en del av totalförsvarsarbetet. Att bidraget inte är större beror främst på två skäl. För det första är pilotprogrammets primära insatser kring finansiering av fysisk förmåga och bidraget till det strategiska arbetet är mer av en bieffekt. Det andra skälet är att det pågår ett flertal andra satsningar kring frågan. Socialstyrelsens statsbidrag för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap samt PTS stöd för att säkra kommunikationstjänster är två exempel på andra satsningar som sker. Att det pågår parallella satsningar med liknande syfte gör att det är svårt att isolera just vilket bidrag som pilotprogrammet gett.

Energimyndigheten bedömer dock att programmet har haft en positiv påverkan på arbetet, även om det är svårt att bedöma exakt hur stort bidraget varit. I utvärderingen har Energimyndigheten fått en tydlig bild av att pilotkommunerna arbetar mer med frågan än tidigare. Fler personer är involverade i arbetet och mer verksamhet sker, inte minst inom planeringsarbete och analys, vilket Energimyndigheten menar har ett tydligt bidrag till förmågan att ta ett strategiskt helhetsgrepp.

Framöver så menar flera kommuner att det behövs mer kunskap om hur de kan och bör arbeta med energiberedskap ur ett strategiskt perspektiv. Ett kunskapsstöd kan dels göra kommunernas arbete mer effektivt, dels kan det bidra till att få ett mer samordnat arbete. Risken är annars att varje kommun själva måste komma på hur de ska arbeta, utifrån begränsad kunskap och erfarenhet.

5.5.3 Olika om synergier skapats med kommunernas arbete med energi- och klimatomställning

Det skiljer sig mellan kommunerna i vilken utsträckning de har integrerat energi- och klimatomställningsaspekter i arbetet. Det skiljer sig något mellan vilka typer av investeringar som gjorts, där till exempel en kommun som fokuserat på att bygga en hållbar lösning i form av reservkraft med hjälp av batterier haft mer samarbete jämfört med vissa andra som fokuserat på att ta fram mer ”traditionell” reservkraft. Vissa kommuner har aktivt samarbetat med övriga delar av kommunen som jobbar med energi- och klimatomställning kring hur beredskapsperspektiven bättre kan integreras. Pilotprojekten har inte alltid bidragit till att detta sker, men projekten har bidragit till att sätta frågan tydligare på agendan och ökat förståelsen för att synergier mellan områdena behövs för att det ska bli långsiktigt hållbart.

Flera kommuner uppger dock att de inte integrerat aspekterna just i piloten. Vissa kommuner har inte dedikerade personer som sitter med energi- och klimatfrågor och har därav inte sett möjlighet att integrera eller samverka kring dessa frågor. Några lyfter att de inte gjort särskilda samarbeten med personer som arbetar med energi- och klimatomställningsfrågor just kring den investering och upphandling de gjort inom ramen för piloten, men att det pågår samarbete med dem generellt i syfte för att se hur beredskap kan bättre integreras i det klimat- och energiomställningsarbetet. Några anser att även om de inte samarbetat än så ser de möjligheter för vidare samarbeten under kommande år. Flera pilotkommuner anser att de behöver höja sin kunskap kring hur de kan integrera beredskap med klimat- och energiomställningsaspekter.

5.6 Bärkraft och fortsatta behov

Energimyndigheten bedömer att pilotprogrammet har ganska goda möjligheter att nå långsiktiga resultat, förutsatt att kommuner säkerställer långsiktig förmåga över tid. Programmet har bidragit till ökade kunskaper hos pilotkommunerna och förväntas bidra till förhöjd förmåga hos dem när investeringar är på plats. Energimyndigheten bedömer att investeringsstödprogrammet har varit viktigt för att bidra till nödvändiga investeringar, men att mer investeringar, förmåga och arbete från kommunerna behövs för att säkerställa långsiktiga effekter på systemnivå.

5.6.1 Pilotprogrammet kan nå långsiktiga resultat förutsatt att kommuner säkrar långsiktig förmåga

Pilotprogrammet har möjliggjort investeringar i energiberedskap i kommunerna. Kommunerna har fått möjlighet att ta första steget i sitt arbete att bygga upp en mer robust kommun sett till kommunal energiberedskap. Samtidigt är det mycket arbete som kvarstår. De flesta kommunerna har genomfört en investering, men alla investeringarna är ännu inte på plats på grund av långa leveranstider. För att säkerställa långsiktighet krävs att kommunerna säkerställer att de har kapacitet att långsiktigt ta hand om och förvalta investeringarna. De investeringar som kan komma

till stånd genom Energimyndighetens stöd utgör dock bara en liten del av det arbete kommunerna behöver genomföra för att stärka sin energiberedskap. Det behövs generellt många fler parallella investeringar och löpande förmågeutveckling, samt därefter förvaltning av skapad förmåga.

Kommunerna behöver ökad kunskap och kompetens

Majoriteten av de intervjuade kommunerna lyfter att de behöver höja sin kunskap och kompetens för att säkerställa långsiktigt hållbara resultat. Det behövs en generell kompetenshöjning bland olika funktioner kopplat till beredskap, upphandling och energiberedskapslösningar. Några kommuner lyfter även behov av elinstallatörer, där pilotkommuner med kommunala energibolag ser ut att ha haft lättare att snabbt få tillgång till sakkunniga än pilotkommuner utan kommunala energibolag.

Långsiktig struktur är avgörande

Flera pilotkommuner lyfter i utvärderingen att för att arbetet ska bli långsiktig behöver de ha en plan, struktur och systematik för fortsättningen. Energiberedskapsinvesteringar behöver bli en integrerad del i kommunernas övriga beredskapsarbete, både strategiskt och operativt. Det blir också viktigt att kommunerna säkerställer långsiktig finansiering för driften av investeringarna. Energimyndigheten instämmer i att det är avgörande att kommunerna säkerställer förmåga att kunna drifva och sköta om sina fysiska åtgärder. Att kommunerna tar eget ägarskap, har en förvaltningsplan och strategisk plan för energiberedskap, finansierad förvaltning och resurser, samt löpande genomför analyser av behov och åtgärder.

5.6.2 Kommunernas lärdomar att beakta i det kommande investeringsstödprogrammet

Det tar lång tid att komma från beställning till färdig installation.

Upphandlingsprocessen tar också lång tid och kräver gediget förberedelsearbete. Det är viktigt att kommuner som ska ta del av investeringsstödet har gjort en förberedande analys över vilka samhällsviktiga verksamheter eller fastigheter som de har och göra en prioritering av dessa. Analyserna bör också inkludera hela kedjan, inte bara själva investeringsåtgärden. Det blir viktigt att kommuner har gjort klart denna analys och prioritering innan de söker medel från investeringsstödet för att säkerställa att medlen används på ett effektivt sätt. Det är dock också viktigt att säkerställa att analyserna är aktuella och inte för gamla, samt att de är byggda på god kunskap om vad som effektivt stärker energiberedskapen.

Det är viktigt att säkerställa tillgång till rätt kompetenser, både vid förberedelser och genomförande av åtgärderna. Till exempel teknisk kompetens (inkl. elinstallatörer), juridisk kompetens och upphandlingskompetens. Arbetet kräver även en generell kunskapshöjning hos olika funktioner som arbetar med eller är i behov av lösningar för energiberedskap. Här kommer Energimyndighetens kunskapsstöd spela en mycket viktig roll.

Det blir viktigt för kommunerna att skapa en hållbar organisation som kan drifva och förvalta investeringarna när de är på plats. Det är bland annat viktigt att kommunerna undersöker egna behov kopplade till drivmedelsförsörjning.

Området är brett och det finns ingen enkel lösning

Det finns många olika lösningar för att höja energiberedskapen. Det blir viktigt att inte fokusera på en lösning, utan skapa en helhet av olika lösningar för att säkerställa robusthet. Alla kommuner har olika förutsättningar, men alla lösningar kommer inte kunna införas i samtliga kommuner. Särskilt mindre kommuner har mindre resurser och möjligheter att göra större investeringar och kan behöva hitta alternativa tillvägagångssätt. Det är dock viktigt att kommunerna inte försöker uppfinna nya saker själva, utan tar hjälp av varandra och etablerar kontaktytor med kommuner som gör liknande satsningar.

Det är även viktigt att inte fastna i att lösningarna behöver vara perfekta, utan det är viktigt att utgå från det man har. Vid kriser kommer kommuner att behöva anpassa sin verksamhet efter krisen, vilket kan innebära till exempel att dimensionering kan behöva öka jämfört med ursprunglig tanke.

Extern finansiering behövs, men egna medel behöver även säkerställas

Flera kommuner lyfter att kommuner har svårt att tillsätta egna medel till investeringar kopplade till beredskapshöjande åtgärder då de konkurrerar med många andra investeringsbehov såsom inom barnomsorgen och äldreomsorg. Det finns stort behov av extern statlig finansiering för att ha möjlighet att genomföra denna typ av investeringar. Däremot behöver kommunerna ta höjd för att de behöver vara beredda att gå in med egna medel som inte täcks av projektmedlen, till exempel om investeringar har högre kostnader, för att täcka underhålls- och driftkostnader, samt för andra åtgärder och investeringar till andra kommunala verksamheter. Det är också viktigt att Energimyndigheten långsiktigt inte underminerar kommuners incitament och eget ansvar för utvecklad lokal kommunal energiberedskap utifrån lagstiftningen.

Energimyndigheten behöver säkerställa effektiv uppföljning av programmet

Energimyndigheten behöver säkerställa myndighetens förvaltning av uppföljningar av investeringar i investeringsstödprogrammet. Dels att myndigheten följer upp, dels att myndigheten omsätter egna lärdomar från uppföljningarna. Energimyndigheten behöver säkerställa intern tillgång till personal med kompetens att strukturera och tolka uppföljningarna. En del i detta arbete blir också att tydligare tydliggöra för kommuner och som del av uppföljning att den förmåga som skapas genom investeringsstödsprogrammet nyttjar tilldelade resurser effektivt, ger förmågehöjningar i närtid samt harmonierar med övergripande strategier och inriktningar inom beredskapssektor energiförsörjning.

Förslag på justeringar i kommande investeringsprogrammet

Erfarenhetsträffarna (workshop och pulsmöten) har uppskattats av pilotkommunerna och bidragit till både kunskapshöjning och nätverkande. Pilotkommunerna efterfrågar ännu fler träffar för kunskapshöjning och erfarenhetsutbyten. Särskilt fysiska träffar lyfts som mycket värdefulla och pilotkommunerna önskar ännu fler fysiska träffar.

Det är av stor vikt att Energimyndigheten riktar medlen mer strategiskt i fortsättningen. Detta behövs för att uppnå verklig totalförsvareffekt på systemnivå. Det är även viktigt att Energimyndigheten ställer krav på kommuner att de ska ha gjort en behovsanalys innan de ansöker om medel från investeringsstödprogrammet.

Annars finns det risk att kommuner söker medel utan att ha förstått vad de behöver medlen till och att medlen därmed inte används på ett effektivt sätt.

Energimyndigheten bedömer att det vore positivt att möjliggöra längre tidshorisonter för att säkerställa att investeringar sker, särskilt med tanke på de långa processerna för upphandling och leverans. Kommunerna efterfrågar bra framförhållning och tydliga direktiv i det kommande investeringsstödet. Energimyndigheten behöver tydliggöra hur länge de tänker tillhandahålla stödet och hur mycket medel som förväntas delas ut respektive år. Den politiska processen i kommunerna tar tid, cirka ett år krävs för att få in medel i budgeten. Det behöver finnas en långsiktighet och brygga mellan mandatperioder.

Kunskapsstöd

Samtliga kommuner lyfter behov av olika typer av kunskapsstöd. Energimyndigheten behöver löpande följa upp med kommunerna aktuella kunskapsbehov för att säkerställa att kunskapsstöd anpassas efter målgruppens behov. Nedan sammanställs några av områden som har identifierats genom intervjuer, workshop och erfarenhetsträffar:

- Kunskapsstöd om olika tekniker, såsom batterier och ö-drift.
- Tekniska riktlinjer och vägledning för reservkraft: Till exempel vad som behöver finnas i ett reservkraftaggregat, hur man ska tänka kring dimensionering och planeringsantaganden, vilken storlek på aggregaten som är relevant, hur man kalibrerar ljudnivåer. Även hur man kan göra för att förlänga livstiden på gamla reservkraftaggregat.
- Stöd kring upphandling: Råd om vilka strategiska val man behöver göra och vad det innebär, till exempel skillnader mellan mobila och fasta reservkraftverk och i förhållande till miljölagstiftning och tekniska specifikationer. Kommuner har även fått in anbud med stora skillnader i priser på samma typer av reservkraft. De behöver stöd med att förstå vad reservkraft egentligen kostar för att förstå om inkomna svar är rimliga. Kommunerna har förhoppning att ramavtal från Adda kommer underlätta detta.
- Utbildningsinsats för kommunernas bygglovshandläggare för att underlätta för investeringar av nya tekniker.
- Stöd att identifiera vilka funktioner som borde ingå i arbetet från kommunens sida.
- Stöd att bygga upp ett långsiktigt arbete, hur kommunerna bör prioritera för att arbeta stegvis och långsiktigt.
- Stöd för hur man ska tänka kring drivmedelsförsörjning och hur man kan kombinera dieselreservkraft med andra typer av lösningar såsom batteriteknik.

- Hjälp att lyfta frågan högre upp. Kommunerna behöver hjälp från statligt håll att lyfta behovet av vissa regeländringar eller undantag för lösningar som behövs för kris och krig.
- Tydligare information med hur lång tid som kommunerna behöver ha beredskap för, till exempel om de ska förbereda för tre månader eller om de bör utgå från någon annan utgångspunkt.
- Stöd kring hur kommunerna ska tänka kring att hitta balans mellan klimat- och energiomställningsarbete och beredskapsarbete. De behöver dels förstå hur de kan lyckas integrera perspektiven, dels förstå tidshorisonten för när de behöver börja titta på andra lösningar. De lyfter även behov av förståelse för det långsiktiga perspektivet i och med att tekniker ändras, hur de ska tänka för att säkerställa att de inte gör investeringar nu som inte blir aktuella om några år.

5.7 Slutsatser

Utvärderingen visar att pilotkommunerna är mycket nöjda med Energimyndighetens arbete och genomförande av pilotprogrammet. Denna typ av investeringsstöd anses som mycket relevant för att kommuner ska kunna skynda på konkreta investeringar samt utveckla egna processer och kompetenser som stärker den lokala energiberedskapen.

För ökad effektivitet och förutsättningar att långsiktigt kunna stärka kommuners egna processer och rutiner för utvecklad lokal energiberedskap behöver programmet anpassa sig till kommuners budget- och övriga planeringsprocesser som löper över flera år och att investeringar kan vara förenade med långa leveranstider. Genom att utforma programmet för mer långsiktiga planeringsprocesser och inte begränsa programmet till etapper för enstaka kalenderår förbättras förutsättningarna till långsiktig lokal kapacitetsbyggnad, uthållighet över tid, effektiv planering som i grunden bidrar till skyndsamma och över tiden hållbara resultat.

Energimyndigheten bedömer det väsentligt att programmet fortsättningsvis fokuserar på och prioriterar ett avgränsat antal frågeställningar av stor betydelse för utvecklad lokal energiberedskap, för såväl resurseffektivitet, snabba resultat samt förmågor som i ett systemperspektiv skapar ökad totalförsvarsförmåga i samhället.

5.7.1 Pilotprogrammet har bidragit till en ökad förmåga, men mycket arbete och investeringar återstår innan behoven är tillgodosedda.

Pilotkommunerna har genomfört viktiga investeringar, men det är fortfarande långt kvar innan identifierade behov är mötta. Pilotkommunerna har investerat i fysiska åtgärder som kommer att öka deras förmåga när de är installerade och i långsiktigt hållbar drift. Samtidigt är det tydligt att samtliga kommuner har större behov än vad pilotprogrammet kan möta. Dels utifrån att de investeringar som hittills gjorts ofta kräver fortsatta insatser innan de är färdiga, kommunerna nämner exempelvis att de behöver komplettera med installationsarbete, säkrad drivmedelsförsörjning,

säkerhetsskydd etc. Dels utifrån det uppenbara att pilotprogrammets begränsade budget inte kan möta alla de behov som kommunerna har. Mycket arbete återstår med andra ord innan förmågan kan anses vara god i pilotkommunerna.

I pilotprogrammet har kommunerna påbörjat olika typer av investeringar som är viktiga för deras energiberedskap. Programmet har inte alltid varit avgörande för att investeringarna skett, det är sannolikt att dessa eller liknande investeringar skett ändå över tid. Däremot har programmet säkerställt att arbetet kommit igång snabbare och i viss mån möjliggjort större investeringar än kommunerna annars hade haft möjlighet att göra. Pilotprogrammet har därmed haft ett tydligt bidrag till att skynda på utvecklingen inom berörda kommuner. Detta är väsentlig och ett mål i sig självt givet att tiden kan vara en begränsande faktor i fortsatt utveckling av Sveriges totalförsvarsförmåga. Även i ett bredare investeringsstödsprogram bör vikten av att värdera tid bedömas som central, utifrån såväl snabbhet som hur begränsade personella resurser inom totalförsvarssystemet med rätt kompetenser nyttjas.

Utvärderingen visar att arbetet kräver olika typer av kompetenser och förberedelser för att säkerställa effektiva investeringar. Det är avgörande att kommuner har gjort inledande behovsanalyser och prioriteringar av vilka samhällsviktiga verksamheter som behöver investeringar, och vilka investeringar som bör göras, innan de börjar investera. Energimyndigheten ställde i piloten krav på att kommunerna behövde ha ett pågående beredskapsarbete. Många av Sveriges övriga kommuner som inte medverkat i pilotprogrammet har troligtvis inte kommit lika långt i sitt beredskapsarbete och behöver därför göra mer förberedande arbete innan de söker stöd från investeringsstödsprogrammet.

5.7.2 Det finns ett uppenbart kunskapsbehov

Det finns ett uppenbart fortsatt kunskapsbehov hos kommunerna inom området, bland annat kopplat till strategiska frågor kring vad som ger förbättrad energiberedskap lokalt och nationellt inom ramen för kommunens ansvar och roll, vilka vägval som kan göras för resurseffektiv och snabb förmågeutveckling, tekniska överväganden och upphandlingstekniska frågor etc. Pilotprogrammet har bidragit dels till ökade kunskaper hos kommunerna kring energiberedskap, dels till att kommunerna identifierat nya kunskapsbehov som de har. Programmet har även kvalitetssäkrat tidigare bedömningar kring vilka kunskapsbehov andra kommuner som inte medverkat i piloten kan tänkas ha. Energimyndigheten behöver utveckla ett kvalitetssäkrat, målgruppsanpassat och kontinuerligt utvecklat kunskapsstöd kring kommunal energiberedskap.

Kommunerna har uppskattat erfarenhetsträffar som Energimyndigheten genomfört inom ramen för pilotprogrammet. Träffarna upplevs ha bidragit till stor kunskapshöjning och inspiration till hur kommunerna kan gå till väga i olika frågor. Det har också varit viktigt att träffa kollegor som arbetar med samma frågor, vilket bidragit till nätverksuppbyggnad och utökat samarbete mellan kommuner. Det gäller särskilt för representanter från mindre kommuner, som ofta saknar kollegor inom frågan i den egna organisationen.

Utvärderingen visar att arbetet kräver olika typer av kompetenser och förberedelser för att säkerställa effektiva investeringar. Det är avgörande att kommuner har gjort inledande behovsanalyser och prioriteringar utifrån deras risk- och sårbarhetsanalys av vilka samhällsviktiga verksamheter som behöver förmågehöjande åtgärd, och vilka investeringar som bör genomföras. Energimyndigheten ställde i piloten krav på att

kommunerna behövde ha ett pågående beredskapsarbete. Många av Sveriges övriga kommuner som inte medverkat i pilotprogrammet har troligtvis inte kommit lika långt i sitt beredskapsarbete och behöver därför göra mer förberedande arbete innan de söker stöd från investeringsstödprogrammet.

Det blir viktigt att kunskapsstöd och investeringsstöd anpassas löpande efter kommunernas förutsättningar och behov samt att kunskapsstöd tillhandahålls över längre tid som en del av Energimyndighetens löpande arbete att stödja utvecklingen inom beredskapssektor energiförsörjning.

5.7.3 Kontinuitet i det vidare arbetet är avgörande

Det är avgörande att kommunerna säkerställer kontinuitet och långsiktighet i investeringarna. Det vill säga att de säkerställer att de har förmåga att underhålla och förvalta de investeringar som genomförts med statligt stöd. Kommunerna har olika förutsättningar för detta, särskilt de minsta kan ha utmaningar att lyckas. Vi bedömer att Energimyndigheten kan behöva belysa vikten av långsiktighet samt bidra med kunskapsstöd för att underlätta för kommuner att lyckas skapa långsiktiga strukturer. Eventuellt bör även krav på planering av förvaltning och underhåll över investeringens livslängd finnas för att kommuner ska få tillgodogöra sig finansiellt stöd. Värdet av att utveckla och upprätthålla lokala kompetenser och förmågor bör i detta sammanhang särskilt betonas då det är dessa förmågor som har störst förutsättningar att finnas tillgängliga vid kriser och krig.

Krisberedskapsarbete är pågående process som ska utvecklas och effektiviseras utifrån omvärldsförändring kopplad till exempel cybersäkerhet, AI och klimatanpassning. Kommunerna bör även utveckla lokala rutiner och processer i arbetet med planer etc. som bör inkludera perspektivet energiberedskap. Det kan till exempel handla om kunskapsstöd kring vilka förutsättningar som kommunerna behöver säkerställa att de har på plats och hur de kan göra för att bygga upp en långsiktigt hållbar struktur. Här kan det även vara relevant att dela erfarenheter, eller goda exempel, från andra kommuner som lyckats skapa hållbara strukturer.

5.7.4 Inrikta och utvärdera tydligare för ökad resurseffektivitet och totalförsvarsnytta

I takt med att fler kommuner involveras, programmets budget ökar och fler aktörer involveras blir det allt mer angeläget att investerade medel och tid används resurseffektivt. Ju mer medel som satsas inom programmet, och ju fler kommuner som inkluderas, desto större blir andelen av samhällets totalt tillgängliga lokala resurser som finns tillgängliga för utvecklad lokal energiberedskap som direkt eller indirekt påverkas av programmets inriktning och fokusering. Det är därför angeläget att råd som ges är effektiva och genomtänkta ur ett systemperspektiv, att insatser som görs, samt att tid och pengar som investeras riktas mot rätt mål med hög resurseffektivitet. För att uppnå detta behöver allt mer fokus läggas på att råd som ges är väl avvägda och harmoniserar med övriga utvecklingsbehov inom energiberedskapen och totalförsvaret, att resurser används till prioriterade insatser och att de åtgärder som genomförs leder till snabbt ökad totalförsvarsförmåga samt systemmässigt hänger ihop med önskad utveckling inom beredskapssektor energiförsörjning.

Energimyndigheten bedömer att kommande investeringsstödprogram är en strategiskt viktig del inom rollen som beredskapssektorsansvarig myndighet, som ett verktyg på

lokal nivå för att utveckla beredskapssektorn energiförsörjning samt bidra till utvecklad totalförsvarsnytta.

Bilaga 1 – Förslag på nödvändiga författningsändringar

Skickat till Regeringskansliet 7 februari 2024. Underlaget skickades i form av ett utkast till förordning.

Förordning (2024:XXX) om statligt stöd av mindre betydelse till regionala /lokala energipiloter för robust energiförsörjning

Inledande bestämmelser

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statligt investeringsstöd för kommuner. Stödet syftar till att minska sårbarheterna i kommunal samhällsviktig verksamhet vid störningar eller avbrott i energiförsörjningen.

2 § Förordningen är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Ord och uttryck

3 § I denna förordning har ord och uttryck samma betydelse som i kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse,

kommissionens förordning (EU) 2023/2832 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse som beviljas företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (SGEI), och

kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

Förutsättningar för stöd

4 § Stöd får, om det finns medel, lämnas i syfte att genomföra robusthetshöjande åtgärder för energiförsörjningen,

1. i enlighet med de villkor som anges i kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse, eller
2. i enlighet med de villkor som anges i kommissionens förordning (EU) 2023/2832 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse som beviljas företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse,

5 § Stöd enligt 4 § får endast lämnas om det har betydelse för satsningen att kunna genomföra en regional/lokal energipilot för robust energiförsörjning.

6 § Myndigheten får vidare bestämma vilka urvalskriterier som ska gälla.

7 § I en ansökan om stöd ska det anges vilka aktörer som ingår i projektet och när den regionala/lokala energipiloten senast kommer att vara slutförd.

8 § Om uppgifter om ett stöd till ett företag ska offentliggöras enligt artikel 9 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014, får stödet endast beviljas om företaget samtycker till offentliggörandet.

9 § Stöd får inte lämnas för åtgärder som

1. måste genomföras för att uppfylla en skyldighet enligt lag, annan författning eller villkor i ett tillstånd, eller
2. har beviljats annat offentligt stöd för samma ändamål.

10 § Stöd av mindre betydelse som omfattas av kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831 och 2023/2832 får inte lämnas till sådana företag i svårigheter som avses i artikel 2.18 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014.

11 § blankt

Prövning av stödärenden

12 § Statens energimyndighet prövar frågor om stöd. En ansökan om stöd ska vara skriftlig och lämnas elektroniskt till myndigheten.

13 § En ansökan om stöd enligt kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831 eller 2023/2832 ska innehålla en redogörelse för allt annat stöd

1. av mindre betydelse som sökanden har tagit emot under de två föregående kalenderåren och det innevarande kalenderåret, och
2. som sökanden tidigare ansökt om eller beviljats och som avser samma stödberättigande kostnader som ansökan omfattar.

Beslut om stöd

14 § Statens energimyndighet ska, innan ett stöd enligt kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831 eller 2023/2832 beviljas,

1. lämna de upplysningar till stödmottagaren som framgår av artikel 6.1 i den förordningen, och
2. genomföra den kontroll som framgår av artikel 6.3 i den förordningen.

15 § Ett beslut om stöd ska innehålla villkor om att stödmottagaren, på begäran av Statens energimyndighet, ska lämna de uppgifter som krävs för uppföljning och utvärdering av stödet. Beslutet ska även innehålla de övriga villkor som behövs för att tillgodose syftet med stödet.

I beslutet ska det även anges när den åtgärd som stödet avser senast ska vara utförd. Efter ansökan får myndigheten förlänga denna frist, om det finns särskilda skäl.

Utbetalning av stöd

16 § Ett stöd betalas ut senast efter slutfört projekt.

17 § Ett stöd som har beviljats enligt denna förordning får inte betalas ut till ett företag som är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar att ett stöd beviljat av en svensk stödgivare är olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

18 § Statens energimyndighet ska besluta att ett stöd helt eller delvis inte ska betalas ut, om

1. sökanden genom oriktiga uppgifter eller på något annat sätt orsakat att stödet beviljats felaktigt eller med för högt belopp,
2. stödet av någon annan orsak beviljats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren skäligen borde ha insett detta, eller
3. villkoren för stödet inte har följts.

Tillsyn

19 § Statens energimyndighet utövar tillsyn över att villkoren för stödet följs.

Återbetalning och återkrav

20 § En stödmottagare är återbetalningsskyldig för stöd som har betalats ut

1. i sådana situationer som anges i 18 §, eller
2. om stödet helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål som det har beviljats för.

21 § Om en stödmottagare är återbetalningsskyldig enligt 20 §, ska Statens energimyndighet besluta att helt eller delvis kräva tillbaka stödet tillsammans med dröjsmålsränta. Kravet eller räntan får helt eller delvis sättas ned om det finns särskilda skäl.

Offentliggörande, rapportering och registerföring

22 § Bestämmelser om offentliggörande, rapportering och registerföring finns i 12 a § lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler och i förordningen (2016:605) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler.

Bemyndigande

23 § Statens energimyndighet får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Överklagande

24 § I 40 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut enligt 17, 18, och 21 §§ får dock inte överklagas.

Bilaga 2 – Analyser inför större investerings- stödsprogram

Fördelningsnycklar

Metoden för att identifiera relevanta parametrar utifrån målbild har byggts på insamling av data från andra och liknande stödprogram från andra myndigheter samt genom intervjuer med utvalda nyckelintressenter. Mot bakgrund av de inspel som framkommit i intervjuerna, framgår att ett stort antal mindre kommuner idag har otillräckliga resurser för att investera i energiberedskap och därmed inte uppnår en rimlig grundnivå. Ur ett vidsträckt systemperspektiv kan detta utgöra en sårbarhet som kan komma att innebära en belastning för närliggande kommuner och samhället i stort.

Utformningen av förslag på fördelningsnyckel för investeringsstöd för energiberedskap har utgått från dessa vägledande principer:

- Medel ska fördelas utifrån ett systemperspektiv, dvs beakta mesta möjliga nytta för Sverige. Detta innebär att pengarna inte bör fördelas med utgångspunkt från enskilda kommuners behov.
- Medel ska fördelas utifrån en miniminivå till samtliga kommuner, det vill säga alla 290 kommuner ska få ta del av stödet.
- Medel till en specifik kommun ska räcka för att kunna genomföra en investering, till exempel i reservkraft.
- Fördelningen syftar initialt till en bred förmågehöjning. På sikt, och när bättre förståelse för kommunernas energiberedskap finns, kan det finnas anledning att rikta stödet till särskilt prioriterade områden.
- Medel ska fördelas utifrån ett rättviseperspektiv som adresserar det övergripande syftet med stödet.

Baserat på dessa principer har ett antal scenarion modellerats med olika utfall.

Analysens rekommendation är att i en inledande fas tillämpa en fördelningsnyckel med ett större fast grundbelopp. Detta för att snabbare säkerställa tillgång till reservkraft och en bättre energiberedskap hos främst mindre kommuner. Fokus i en efterföljande fas kan vara att väga in det militärstrategiska perspektivet som en parameter i fördelningsnyckeln.

Liknande stöd

Det finns flera stöd som liknar Energimyndighetens nya investeringsstödprogram för att främja kommuners energiberedskap. Ansvariga myndigheter har gått tillväga på olika sätt när det gäller ansvarsfördelning mellan den centrala myndigheten och länsstyrelser eller andra myndigheter. I de flesta fallen har det övergripande ansvaret för samtliga processer legat på den centrala myndigheten, men flera stöd har, i viss utsträckning, involverat länsstyrelser eller andra myndigheter.

Fördelen med att ha det huvudsakliga ansvaret på en central myndighet är bland annat att det möjliggör en snabbare besluts- och utbetalningsprocess, samt mer likvärdig handläggning och beslut jämfört med om ansvaret skulle fördelas på 21 länsstyrelser.

Fördelen med att ha huvudsakligt ansvar på länsstyrelserna är att länsstyrelserna är närmare kommunerna och därmed har enklare att ta kontakt med dem samt bättre förutsättningar att förstå kommunernas förutsättningar och behov. Det skulle även gå i linje med länsstyrelsens roll som högsta civila totalförsvarsmyndighet inom länet och deras uppföljande och stödjande arbete av kommunernas krisberedskap. Vidare knyter det an till länsstyrelsens arbete kopplat till regional energiplanering. Däremot blir den totala administrativa kostnaden högre ju fler aktörer som involveras i besluts-, handläggnings- och utbetalningsprocessen.

Översikt av juridisk ram

Kommunen har olika roll och ansvar när det gäller kommunal energiberedskap under normalläge, kris och höjd beredskap. Kommunen har dels ett verksamhetsansvar, dels ett geografiskt områdesansvar. Kommunens viktigaste uppgift är att göra de förberedelser som krävs och säkerställa att de skapar och upprätthåller den förmåga som behövs för att genomföra nödvändiga åtgärder för kommunens energiberedskap.

Analysen visar att det finns många olika lagar som direkt och indirekt styr kommunens roll och ansvar när det gäller kommunal energiberedskap. De huvudsakliga lagarna som styr är Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap samt tillhörande Förordning (2006:637) och Överenskommelse om mellan SKR och MSB om kommunernas arbete med krisberedskap och civilt försvar 2024–2026, samt Lagen om kommunal energiplanering (1977:439).

Under kris, höjd beredskap och krig ökar kommunens ansvar, utifrån rollen som lokalt geografiskt områdesansvarig med en tydlig roll inom utvecklingen av Sveriges civila beredskap. Vid kris går kommunens ledning över till en krisledningsnämnd som fattar beslut om åtgärder vid extraordinära händelser. Vid höjd beredskap och krig går ledningen över till krigsorganisation. Kommunens geografiska områdesansvar är vid samtliga lägen att samordna informationen och arbetet mellan olika aktörer i kommunens geografiska område.

Det finns olika synergier och målkonflikter mellan kommunens roll och ansvar samt regionala, nationella och globala målsättningar. Det är viktigt att kommuner hittar möjliga synergier mellan arbetet med kommunal energiberedskap och främjandet av andra områden.

Mål, mätning och uppföljning

Primärt riktas investeringsstödsprogrammet mot ett behov av ökad kommunal energiberedskap, vilket är en viktig beståndsdel för att stärka totalförsvarsförmågan i Sverige. Detta vad gäller:

- Störningar i värmeförsörjning
- Störningar i drivmedelsförsörjning
- Desinformation/Försvarsvilja
- Störningar i lokala energiformer som används i kommunen

Det finns ett stort behov av att höja kunskapen i kommunerna vad gäller energiberedskap. Kommunerna behöver förstå vilket ansvar de har, vad de kan och inte kan påverka, vilken förmåga som redan finns inom den egna verksamheten och inom områdesansvaret, samt vilka behov som finns och hur behoven behöver prioriteras.

Det finns ett behov av ökade fysiska investeringar i kommuners energiberedskap. Det finns ett behov av bättre strukturer som säkerställer att kommunerna upprätthåller sin förmåga över tid. Det behövs ökade incitament för kommunerna att arbeta med energiberedskap. Kommunerna behöver ofta samverka med andra aktörer för att uppnå god effekt i sitt beredskapsarbete. Kommunerna behöver ökat stöd och samordning kring upphandling av investeringar för kommunal energiberedskap.

På kort sikt förväntas investeringsstödprogrammet bidra till följande effektmål för 1) investeringar och incitament och 2) kunskap och analys. Tillsammans förväntas effekterna på längre sikt bidra till ökad kommunal energiberedskap, vilket bidrar till att öka Sveriges samlade totalförsvarsförmåga.